

Geweld hoort nergens thuis

Zesde voortgangsrapportage over
het programma Geweld hoort nergens thuis

Mei 2021

Een nationaal meerjarenprogramma in opdracht van de ministeries van VWS en JenV en de VNG

Inhoud

Managementsamenvatting	3
1 Inleiding	8
1.1 Volgen van de voortgang	8
1.2 Stimuleren en leren	8
1.3 Spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT	8
1.4 Borging	9
2 Impactmonitor en onderzoeksprogramma	11
3 Actielijn 1: Eerder en beter in beeld	13
3.1 Bespreekbaar maken	13
3.2 Implementatie verbeterde meldcode	14
3.3 Veilig Thuis versterken	17
3.4 Forensisch medische expertise voor kinderen versterken	18
4 Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen	19
4.1 Visie gefaseerde ketenzorg	19
4.2 Lokale (wijk)teams versterken	20
4.3 MDA++	21
4.4 Trauma	22
4.5 Opvang en ondersteuning verbeteren	23
4.6 Pleger(s) in de systeemgerichte aanpak	24
4.7 Sociale steun aan kinderen	28
5 Actielijn 3: Aandacht voor specifieke groepen	29
5.1 Slachtoffers seksueel geweld	29
5.2 Slachtoffers loverboys en mensenhandel	30
5.3 Slachtoffers schadelijke praktijken	31
5.4 Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties	32
5.5 Complexe scheidingen	33
5.6 Slachtoffers van ouderenmishandeling	33
Bijlage 1 Regio-indeling GHNT	34
Bijlage 2 Onderzoeksprogramma GHNT	35

Managementsamenvatting

Voor u ligt de zesde voortgangsrapportage van het programma 'Geweld hoort nergens thuis' (GHNT). Deze rapportage is gebaseerd op de inspanningen van het programmateam GHNT, het ministerie van VWS, het ministerie van JenV en de VNG. In de zevende voortgangsrapportage volgt het jaarlijkse (en laatste) overzicht van de inspanningen en resultaten van de 28 GHNT-regio's.

In het afgelopen half jaar is wederom stevig ingezet op het beter signaleren en bespreekbaar maken van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit is gedaan aan de hand van het ondersteunen van de implementatie van de verbeterde meldcode, via de meldcodetour, e-learnings en het handelingskader voor het onderwijs en sectorspecifieke ondersteuning bij o.a. de lokale (wijk)teams en huisartsenzorg. Ook de buitenexpositie WIJ...doorbreken de cirkel van geweld en het voortzetten van de chatfunctie bij Veilig Thuis hebben hieraan bijgedragen. Het stoppen en duurzaam oplossen van geweld in gezinnen en huishoudens is versterkt onder andere door de ontwikkeling van instrumenten voor MDA++ voor huishoudens zonder (minderjarige) kinderen, trauma-screening en pleger-aanbod in het vrijwillig kader. Ook de resultaten uit de samenwerking van politie en justitiepartners en Veilig Thuis in de ontwikkelagenda Veiligheid Voorop leveren een belangrijke bijdrage. Als het gaat om aandacht voor specifieke groepen is er in het afgelopen half jaar met name ingezet op slachtoffers van seksueel geweld en ouderenmishandeling. Er is onder andere een projectleider gestart voor de ondersteuning van gemeenten bij de regionale aanpak van seksueel geweld, een informatietool ontwikkeld voor slachtoffers van seksueel geweld en een handreiking voor gemeenten als het gaat om de aanpak van ouderenmishandeling.

Het programma GHNT kent een looptijd tot en met 31 december 2021. Daarmee is het laatste jaar van het programma aangebroken. De voortgangsrapportages van het programma GHNT maken zichtbaar dat de regio's – ondersteund door het programma in de vorm van landelijk ontwikkelde instrumenten, financiering voor regionaal projectleiders en middelen vanuit de projectenpools 'Van-Denken-naar-Doen' – forse inspanningen leveren als het gaat om het versterken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De eerste effecten daarvan zijn zichtbaar geworden in de resultaten van het onderzoek dat het Verwey Jonker Instituut heeft gedaan naar de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling.¹

Met het inrichten van integrale sturing, het werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg, het versterken van lokale (wijk)teams en het inrichten van MDA++ en een sluitende trauma-aanpak leggen regio's een solide basis voor het eerder en beter in beeld brengen van huiselijk geweld en kindermishandeling en het stoppen en duurzaam oplossen van onveiligheid in gezinnen en huishoudens. Ook wordt hiermee een essentiële basis gelegd voor het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming dat op 31 maart naar de Tweede Kamer is gestuurd.²

De stappen die de afgelopen jaren zijn gezet betekenen evenwel niet dat na 2021 het einddoel is behaald. Het duurzaam op een hoger niveau krijgen van de aanpak vraagt een langere adem dan de duur van het programma GHNT. De realiteit is dat werken volgens de genoemde uitgangspunten nergens nog een vanzelfsprekendheid is. Dit is terug te zien in de vele regiovisies die in het afgelopen jaar zijn vastgesteld of geactualiseerd. De implementatie van deze regiovisies kent vaak een looptijd tot eind 2023-2024. Op dit moment is het realistische beeld dat in de meeste regio's de implementatie van de visie gefaseerde ketenzorg, het versterken van de lokale (wijk)teams, het inrichten van MDA++ en andere onderdelen van een effectieve aanpak na 2021 niet, gedeeltelijk of moeizaam zal plaatsvinden zonder ondersteuning in kennis, capaciteit en middelen op lokaal, regionaal en/of landelijk niveau. De afgelopen jaren is gebleken dat onder andere de ondersteunende en faciliterende rol van de regionaal projectleiders GHNT en de financiële ondersteuning vanuit de projectenpool 2019 en 2020-2021 hebben bijgedragen aan stevige

¹ 'Kwestie van een lange adem: kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?', Verwey Jonker Instituut, 2020

² <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2021/03/30/tk-bijlage-toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming/tk-bijlage-toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming.pdf>

regionale en lokale agendering van het thema, het integraal benaderen van het vraagstuk door het betrekken van alle relevante partners uit de verschillende domeinen, het bundelen van kennis en het slaan van een brug tussen beleid ...en uitvoering.

De onafhankelijke commissie Onderzoeksprogramma GHNT heeft in mei hun werkzaamheden afgerond. De commissie heeft een onderzoeksprogramma en de impactmonitor geïnitieerd en adviezen opgeleverd voor het vervolg onder ander over de verspreiding van kennis. De commissie adviseert bijvoorbeeld een uitbreiding van de impactmonitor en het tweejaarlijks herhalen van de cohortstudie 'Kwestie van een lange adem: kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?' van het Verwey Jonker Instituut.

Actielijn 1: Eerder en beter in beeld

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt?	Aanvullende acties 2 ^e helft 2021
Bespreekbaar maken	<ul style="list-style-type: none"> • Publiekscampagne "Het houdt niet op, totdat je iets doet" • Uitbreiding publiekscampagne met ouderenmishandeling • Publiekscampagne "Ik doe iets tegen huiselijk geweld" • Ontwikkeling regionale vertaling publiekscampagne • Acties en instrumenten gerelateerd aan COVID-19 • Hackaton Stop Kindermishandeling • Inhoudelijk kader 'Ieder kind geïnformeerd' is ontwikkeld • Invoering codewoord 'Masker 19' bij apotheken 	<ul style="list-style-type: none"> • Project "WIJ... doorbreken de cirkel van geweld" (op twee plaatsen gelijktijdig) • Drie pilots project 'Ieder kind geïnformeerd' 	
Implementatie verbeterde meldcode	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeterde meldcode in werking getreden • Afwegingskaders beroepsgroepen • Taakprofiel aandachtsfunctionaris LVAK • E-learning verbeterde meldcode • Algemene meldcode-app Rijksoverheid • App Kinderopvang • App Onderwijs • Onderzoek naar aandachts-functionarissen • Onderzoek naar volumegroei meldingen en adviezen VT • Veldnorm kindermishandeling en huiselijk geweld voor ziekenhuizen • Handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld voor onderwijs • Campagne KindCentraal • Wetsevaluatie verplichte meldcode en VIR • Ontwikkeling online cursussen gebruik verbeterde meldcode • Scholing over de meldcode is opgenomen in de herregistratie-eisen voor kraamverzorgenden 	<ul style="list-style-type: none"> • Meldcodetour • E-learning verbeterde meldcode en opvolging door sectorspecifieke acties • Het ondersteunen en stimuleren van de implementatie van de meldcode in de sectoren lokale (wijk) teams en huisartsenzorg • Opvolging handelingskader onderwijs • Ontwikkelen nieuw Nationaal Screeningsinstrument Kindermishandeling (NSK) voor alle artsen en verpleegkundigen werkzaam in ziekenhuizen. 	

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt?	Aanvullende acties 2 ^e helft 2021
Veilig Thuis versterken	<ul style="list-style-type: none"> • Werkwijze VT geüniformeerd via nieuw handelingsprotocol + doorontwikkeling werkwijze • Radarfunctie VT ingericht • Versterken van de samenwerking met de beroepsgroepen van de meldcode • Verbeteren gegevens-uitwisseling politie - Veilig Thuis • Geautomatiseerd delen uitkomsten SASH met Veilig Thuis • Onderzoek samenwerkingsafspraken Veilig Thuis – lokale (wijk)teams • Geautomatiseerde meldingenstroom tussen de politie en Veilig Thuis via CORV • Onderzoek naar inzet AWARE afgerond 	<ul style="list-style-type: none"> • Chatfunctie Veilig Thuis • Deskundigheidsbevordering politie en Veilig Thuis op gebied huiselijk geweld en kindermishandeling 	<ul style="list-style-type: none"> • Start tweejarige opleiding tot vertrouwensarts
Forensisch medische expertise voor kinderen versterken	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijk handelingskader en de bijbehorende samenwerkings-afspraken en kwaliteitsstandaarden 	<ul style="list-style-type: none"> • Implementatie samenwerkingsafspraken uit het handelingskader 	<ul style="list-style-type: none"> • Evaluatie en eventuele bijstelling van samenwerkingsafspraken uit het handelingskader

Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt?	Aanvullende acties 2 ^e helft 2021
Visie gefaseerde ketenzorg	<ul style="list-style-type: none"> • Operationaliseren visie gefaseerde ketenzorg (iPDF) • Masterclasses en webinars 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitdragen visie gefaseerde ketenzorg • Organiseren regionale bestuurlijke bijeenkomsten 	
Lokale (wijk) teams versterken	<ul style="list-style-type: none"> • Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten • Zelfscan-instrument • Signaleringsinstrument huiselijk geweld / kindermishandeling • Informatiebox voor gemeenten 	<ul style="list-style-type: none"> • Ondersteunen gemeenten bij versterken lokale (wijk)teams (i.s.m. Programma Zorg voor de Jeugd) • Expertpool versterken lokale teams 	
MDA++	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwstenen MDA++ gereed • Verdiepingskaart en dilemmaplant inrichten van de samenwerking bij structurele onveiligheid in gezinnen/huishoudens zonder minderjarigen kinderen • Handreiking Samenwerking VT en ZVH in MDA++ 	<ul style="list-style-type: none"> • Expertpool MDA++ • Ondersteunen regio's bij implementatie MDA++ • Action learning centra onder 1 dak • Pilots centra onder 1 dak • Monitoring pilots centra onder 1 dak 	

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt?	Aanvullende acties 2 ^e helft 2021
Trauma- screening en passende hulp	<ul style="list-style-type: none"> • Expertsessies en lessons learned opgehaald in regio's • Routekaart naar meer traumasensitieve professionals • Animatie trauma opgeleverd en verspreid • Handreiking inbedden traumasensitiviteit • Handreiking traumasensitief werken binnen de visie gefaseerde ketenzorg • Infographic traumasensitiviteit • Overzicht traumascreening 	<ul style="list-style-type: none"> • Project trauma-aanpak 	
Opvang en ondersteuning verbeteren	<ul style="list-style-type: none"> • Klantreis Vrouwenopvang • Aanstellen projectleider aanbevelingen Vrouwenopvang • Onderzoek bedden bedoeld voor crisisopvang • Pilot Sociale Verzekeringsbank (SVB), Belastingdienst en Moviera m.b.t. kinderbijslag en kindgebondenbudget • Onderzoek capaciteit noodbedden vrouwenopvang • Actieagenda knelpunten vrouwenopvang 	<ul style="list-style-type: none"> • Experimenten vrouwenopvang • Vervolg aanbevelingen vrouwenopvang • Uitvoering actieagenda knelpunten vrouwenopvang • Voorbereiding landelijke invoering versnelde toekenning van kinderbijslag en kindgebonden budget 	<ul style="list-style-type: none"> • Landelijke invoering versnelde toekenning van kinderbijslag en kindgebonden budget
Plegeraanpak	<ul style="list-style-type: none"> • Tweede evaluatie spreekuren huiselijk geweld (inclusief randvoorwaarden landelijke uitrol) • Verkenning aansluiting ZSM en VT + onderzoek naar de impact • Onderzoek naar huisverbod met de G4 • Businesscase spreekuren huiselijk geweld • Wet aanpassing actuele delictsvormen • Toolkit 'samen op in acuut' • Toolkit 'actieoverleg' • Bouwstenen plegeraanbod in vrijwillig kader voor gemeenten • Inventarisatie beschikbaar plegeraanbod in het vrijwillig kader • Ontwikkeling situatieplaat en interventiepalet • Aanpassing richtlijnen van strafvordering Openbaar Ministerie ten aanzien van ex-partner stalking 	<ul style="list-style-type: none"> • Implementeren actieoverleg • Deskundigheidsbevordering medewerkers op ZSM-locaties over huiselijk geweld en informatiedeling • Gezamenlijke training aanpak ex-partner stalking • Aanpassing aanwijzing Openbaar Ministerie ten aanzien van ex-partner stalking • Uitvoeren plan van aanpak contact- en locatieverboden • Ontwikkeling toolkit juridische onderbouwing van gegevensverstrekking en -verwerking • Pilots spreekuur huiselijk geweld • Regionale samenwerking tussen VT en ZSM 	<ul style="list-style-type: none"> • Verkenning landelijke borging spreekuur huiselijk geweld • Besluitvorming landelijke invoering en borging van samenwerking tussen VT en ZSM
Sociale steun voor kinderen	<ul style="list-style-type: none"> • Verdere uitbreiding in Wageningen en Heerlen • Bestuurlijke gesprekken over wijze waarop sociale steun aan kinderen na een (acute) geweldssituatie vormgegeven kan worden 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorbereiding en uitvoering pilots in verschillende regio's 	

Actielijn 3: Specifieke groepen

Bouwsteen	Wat is gerealiseerd?	Wat loopt?	Aanvullende acties 2 ^e helft 2021
Seksueel geweld	<ul style="list-style-type: none"> Tijdelijke regeling vergoeding eigen risico CSG Onderzoek slachtoffers online seksueel geweld Vlogs seksueel misbruik bij kinderen Eerste fase campagne vergroten meldingsbereidheid van slachtoffers (incl. effectmeting) Onderzoek seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs Informatietool beschikbare hulp voor slachtoffers van seksueel geweld 	<ul style="list-style-type: none"> Tweede fase campagne vergroten meldingsbereidheid van slachtoffers Pilot vergoeding eigen risico CSG (incl. onderzoek) Ondersteuning vijf regio's bij vormgeven aanpak seksueel geweld Opstellen van landelijke bouwstenen effectievere aanpak seksueel geweld Aanscherping maatregelenpakket OCW ten aanzien van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs 	
Schadelijke praktijken	<ul style="list-style-type: none"> Opstellen landelijke actieagenda Extra middelen Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating Aanpassing standpunt NVOG maagdenvlieshersteloperaties Onderzoek naar het achterblijven van meldingen vrouwelijke genitale verminking Onderzoek naar juridisch instrumentarium aanpak schadelijke praktijken Ontwikkeling voorlichtingsmateriaal over huwelijksgevangenschap 	<ul style="list-style-type: none"> Uitvoering landelijke actieagenda Vorming landelijk expertiseknooppunt schadelijke praktijken Opzetten brede voorlichtingscampagne Campagne huwelijksdwang, achterlating en vrouwelijke genitale verminking 	<ul style="list-style-type: none"> Landelijke financiering sleutelpersonen Routekaart voor gemeenten Expertiseknooppunt
Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties	<ul style="list-style-type: none"> Kosten/baten-analyse Buitenshuis-project Implementatie Kindcheck GGZ 	<ul style="list-style-type: none"> Buitenshuis-project Implementatie Kindcheck forensische klinieken 	
Ouderenmishandeling	<ul style="list-style-type: none"> Vier oplagen informatieboxen voor ouderen verspreid Ontwikkeling risicoprofielen kwetsbare ouderen E-learning signalering ouderenmishandeling Publiekscampagne specifiek gericht op ouderenmishandeling Handreiking aanpak ouderenmishandeling voor gemeenten 	<ul style="list-style-type: none"> Implementatie handreiking gemeenten 	<ul style="list-style-type: none"> Congres over financieel misbruik

1 Inleiding

Eind april 2018 presenteerden de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) het meerjarenprogramma 'Geweld hoort nergens thuis' (GHNT).³ Het programma GHNT kent een doorlooptijd tot en met 2021. Ambitie is huiselijk geweld en kindermishandeling terug te dringen, de schade van geweld te beperken en de cirkel van geweld, de overdracht van generatie op generatie, duurzaam te doorbreken.

De gemeenten geven de samenwerking in het kader van het programma GHNT vorm op de schaal van 28 regio's (zie bijlage 1). Iedere regio heeft een regionaal projectleider GHNT aangesteld om uitvoering te geven aan de regionale aanpak. Vanuit het programma GHNT zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de aanstelling van deze regionaal projectleiders.

1.1 Volgen van de voortgang

Deze zesde voortgangsrapportage geeft de voortgang van de inspanningen van de opdrachtgevers (de ministeries van VWS en JenV en de VNG) en het programmateam GHNT weer. Waar al beschikbaar wordt ook gerefereerd aan concrete (tussen-)resultaten uit projecten die vanuit de projectenpool Van-Denken-naar-Doen 2019 en 2020-2021 zijn gefinancierd. In de zevende voortgangsrapportage – in het najaar van 2021 – wordt de regionale stand van zaken met betrekking tot de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling weer in beeld gebracht.

1.2 Stimuleren en leren

Het programma GHNT omvat drie actielijnen. De actielijnen bestaan uit verschillende bouwstenen, die op hun beurt weer bestaan uit een groot aantal thema's. Een groot aantal hiervan vraagt om uitwerking en uitvoering op regionaal of lokaal niveau. Hiertoe is een regionale aanpak ingericht. Het programmateam GHNT ondersteunt en stimuleert regio's in het behalen van het gewenste niveau op alle bouwstenen en thema's. Het stimuleren van het onderling leren, via informeren, kennisoverdracht of ervaringen uitwisselen is daar een belangrijk onderdeel van. Om de implementatie van de bouwstenen en thema's te ondersteunen, is een serie van tien podcasts gemaakt.⁴

Projectenpool Van-Denken-naar-Doen 2019 en 2020-2021

De projectenpool Van-Denken-naar-Doen is onderdeel van de algemene ondersteuning die het programmateam GHNT biedt. In 2019 werden 48 lokale en regionale projecten die een structurele bijdrage leveren aan de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling financieel ondersteund. In 2020 en 2021 worden met de projectenpool 2020-2021 60 projecten ondersteund. Het programmateam GHNT houdt via de 28 regionaal projectleiders zicht op de voortgang, bevordert het delen van de ervaringen en stimuleert het duurzaam borgen van de resultaten.

1.3 Spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT

De spiegelgroep ervaringsdeskundigen GHNT adviseert het programmateam GHNT gevraagd en ongevraagd op veel verschillende onderwerpen bij de uitvoering van haar werkzaamheden. In het afgelopen half jaar zijn leden van de spiegelgroep ingezet bij verschillende onderzoeken, waaronder de onderzoeken naar plegeraanbod, aanpak seksueel geweld en partnergeweld.

³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/documenten/beleidsnota-s/2018/04/25/geweld-hoort-nergens-thuis-aanpak-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

⁴ <https://anchor.fm/geweld-nergens-thuis>

De inzet van de spiegelgroepleden in de verschillende regio's is een succes. De ervaringsdeskundigen denken onder meer mee met het opzetten van de inzet van ervaringsdeskundigheid in de regio, met het uitwerken van een regionaal projectplan, het organiseren van plegeraanpak/aanbod of lotgenotencontact en het samenwerken aan veiligheid in de regio. Op verzoek van verschillende regio's is de inzet van de spiegelgroep in de regio's uitgebreid.

Het onderzoek naar het project 'De Cirkel is Rond' in de regio West-Brabant is afgerond. Het project zet sinds 2018 met succes ervaringsdeskundigen in bij het hulpverleningstraject voor zowel slachtoffers als plegers bij casuïstiek waarbij sprake is van ernstig en structureel huiselijk geweld. Het onderzoek heeft antwoord op de vraag gegeven welke organisatie(s) de eerst verantwoordelijken zouden moeten zijn voor het project 'De Cirkel is Rond'. Deze organisaties nemen de ervaringsdeskundigen in dienst, zijn verantwoordelijk voor casusaanvoer en bekendheid van andere professionals met de mogelijkheid om ervaringsdeskundigen in te zetten. Het proces en afwegingskader dat is gebruikt om tot deze keuze te komen, is verder aangepast zodat het tevens kan worden gebruikt door andere regio's om de positionering van ervaringsdeskundigen te bepalen.

Daarnaast is er een indicatie van het maatschappelijke rendement gemaakt van de inzet van ervaringsdeskundigen in het hulpverleningstraject binnen het project De Cirkel is Rond. Cliënten die geweld hebben meegemaakt (plegers en slachtoffers) worden niet alleen door hulpverleners bijgestaan, maar daarnaast ook door ervaringsdeskundigen. Zo vormen de ervaringsdeskundigen een rolmodel voor de cliënten. De uitkomst van deze indicatie is dat de driehoek professional- ervaringsdeskundige- cliënt(systeem) door betrokkenen, professionals en de ervaringsdeskundigen hoog wordt gewaardeerd. Het algeheel oordeel is dat met de inzet van ervaringsdeskundigheid cliënten beter worden geholpen dan wanneer alleen professionals betrokken zijn. De laagdrempeligheid en het begrip dat ervaringsdeskundigen hebben voor de positie van de cliënt worden eveneens hoog gewaardeerd. Cliënten ervaren dat ze er niet alleen voor staan. De ervaringsdeskundigen bieden hoop en toekomstperspectief. Bovendien menen direct betrokkenen van het project (cliënten, professionals en ervaringsdeskundigen) dat hulptrajecten met inzet van een ervaringsdeskundige soepeler en sneller verlopen.

Het afwegingskader en de uitkomsten van het maatschappelijke rendement van het project 'De Cirkel is Rond' zullen onderdeel worden van de handreiking inzet ervaringsdeskundigen, die in aangepaste vorm medio 2021 gepubliceerd zal worden. Hierin worden ook de ervaringen van de pilotregio's die reeds werken met de handreiking meegenomen.

1.4 Borging

Het programma GHNT kent een looptijd tot en met 31 december 2021. De aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling is er echter nadrukkelijk één van de lange adem. Het inrichten van een volwaardig systeemgerichte en multidisciplinaire aanpak overstijgt de duur van het programma. Het versterken van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling blijft daarmee ook na de einddatum van het programma noodzakelijk. Het is van groot belang dat de ingezette ontwikkeling en acties de benodigde aandacht en ondersteuning blijven krijgen na de looptijd van het programma, zowel op landelijk, regionaal als lokaal niveau, om zo het beoogde doel te bereiken.

Ondersteuning regionale aanpak na 2021

Sinds september 2018 wordt het versterken van de regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling ondersteund en gefaciliteerd door de regionaal projectleiders GHNT die door het programma GHNT zijn gefinancierd. De inzet van deze regionaal projectleiders heeft in bijna alle regio's geleid tot een versnelling. Veel regio's geven aan dat deze aanjaagfunctie een belangrijke meerwaarde heeft en nog niet gemist kan worden op het moment dat het programma GHNT eindigt. In veel regio's is de regiovisie aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling recent tot stand gekomen of geactualiseerd en kent vaak een looptijd tot eind 2023/2024. De uitvoering ervan vraagt om ondersteuning die hierop

aansluit. Dit is dus langer dan de looptijd van het programma GHNT. Het gaat dan om onder andere het versterken van lokale (wijk)teams, implementatie van de visie gefaseerde ketenzorg, het inrichten van integrale sturing en het inrichten van MDA++.

Naast de ondersteuning door de regionaal projectleiders GHNT hebben alle regio's via de projectenpools 2019 en 2020-2021 van het programma GHNT financiële ondersteuning gekregen voor thema's die bijdragen aan het versterken van hun aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze project-financiering heeft in alle regio's geleid tot een versnelling op de benodigde ontwikkeling, zonder deze financiering was de nu gerealiseerde ontwikkeling niet mogelijk geweest.

Het programma GHNT vervult nu een belangrijke rol in de verbinding tussen de beleidsvorming die op landelijk niveau plaatsvindt en de uitvoering die door gemeenten en uitvoeringsorganisaties wordt gedaan. Het programma GHNT werkt landelijk beleid uit in handvatten en bouwstenen, die door gemeenten, regio's en uitvoeringsorganisaties gebruikt kunnen worden om hun lokale en/of regionale uitvoeringsbeleid vorm te geven. Voorbeelden hiervan zijn het kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten en de Bouwstenen MDA++. Deze instrumenten zijn breed omarmd en worden veelvuldig gebruikt. Wanneer het programma eindigt, vervalt de behoefte aan deze functie niet.

Verbinding met andere programma's en nieuwe vraagstukken

De leden van de Stuurgroep GHNT ondersteunen de noodzaak van borging. Ook zien zij dat verbinding met andere programma's op onderdelen gewenst is. Denk hierbij aan de samenhang met lopende programma's in het jeugddomein, met het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, met de samenwerking zorg- straf bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, en met monitoring en onderzoek. De wens om in de toekomst de ambities in samenhang te bezien, wordt breed gedeeld door gemeenten en regio's.

De door het programma GHNT ingezette ontwikkeling en acties leggen een belangrijke basis voor de implementatie van het toekomstscenario kind- en gezinsbescherming dat op 31 maart 2021 aan de Tweede Kamer is gestuurd. Met name het inrichten van integrale sturing, het werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg, het versterken van lokale (wijk)teams en het inrichten van MDA++ zijn essentiële voorwaarden om het beoogde doel van het toekomstscenario te bereiken. Daarnaast is het essentieel voor het stoppen en duurzaam oplossen van onveiligheid in gezinnen/huishoudens dat gemeenten, regio's en uitvoeringsorganisaties een sluitende trauma-aanpak inrichten. In de vijfde voortgangsrapportage GHNT is inzichtelijk gemaakt in hoeverre regio's stappen hebben gezet op deze essentiële thema's. In de zevende voortgangsrapportage GHNT zal dit beeld worden geactualiseerd.

Tenslotte komen in het programma GHNT nieuwe vraagstukken naar voren, waaronder de aansluiting met de volwassen GGZ, betere aansluiting van financiering van de benodigde hulp in het gezin, een integrale aanpak van seksueel geweld, de actieagenda schadelijke praktijken, de rol van gender, psychische mishandeling, intieme terreur, etc., die ook na de afloop van het programma aandacht verdienen.

2 Impactmonitor en onderzoeksprogramma

De onafhankelijke commissie Onderzoeksprogramma Geweld hoort nergens thuis (GHNT) heeft in mei 2021 haar werkzaamheden afgerond. De opdracht van de onderzoekscommissie was:

- Het bundelen, analyseren, toepasbaar maken en delen van de bestaande kennis over de aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld met professionals, organisaties en gemeenten (*kennissynthese*);
- het vanuit een bundeling van kennisbehoeften van de professionals en op basis van de kennissynthese voorzien in een *kennisprogramma*;
- het ontwikkelen, inrichten en uitvoeren van een *impactmonitor*, waarmee wordt gemeten of er een wezenlijk verschil wordt gemaakt met de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling in de levens van mensen die het raakt.

De commissie heeft een eindrapportage en een advies opgesteld voor de opdrachtgevers van het programma GHNT. Het is belangrijk dat kennis terecht komt bij professionals, organisaties en gemeenten. De commissie adviseert te investeren in in vakmanschap en opleidingen van professionals als het gaat om de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, het borgen van deze kennis in richtlijnen, het stimuleren van werken vanuit kaders zoals het Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten en werken aan een samenhangende kennisinfrastructuur rond dit thema vanuit de kennisinstututen NJI, Movisie en CCV.

Om invulling te geven aan de eerste twee punten van de opdracht heeft de adviescommissie de onderzoeksagenda aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling opgesteld.⁵ De onderzoeksagenda bevat vier onderzoeklijnen: (1) Verbetering (vroeg)signalering, (2) Samenwerking, afstemming en regie in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling, (3) Effectonderzoek naar herstel van veiligheid en systeemgerichte aanpakken van trauma bij huiselijk geweld en kindermishandeling en (4) Professionele norm en kennisverwerving. Alle onderzoeken op deze onderzoeklijnen zijn in uitvoering onder begeleiding van een beoordelingscommissie via ZonMw (zie bijlage 2). De eerste onderzoeken zullen in 2021 afgerond worden. Anderen lopen door tot 2024. De beoordelingscommissie monitort de voortgang van de lopende onderzoeken in het programma van ZonMw. Om de implicaties van alle onderzoeksopbrengsten te bespreken, stelt de huidige commissie Onderzoeksprogramma voor om over een jaar of twee nog een keer bijeen te komen.

In december 2021 verschijnt de derde editie van de impactmonitor huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze zal ook het volgende jaar verschijnen. De monitor biedt op structurele basis inzicht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en met name in de impact ervan. De eerste en tweede versie van de monitor zijn door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in december 2019 en december 2020 uitgebracht. De commissie adviseert de monitor uit te breiden met een aantal indicatoren die met aanvullend onderzoek verkregen kunnen worden. Vanuit de regio's en gemeenten is behoefte aan gegevens over de aanpak. De commissie geeft het belang aan van het ondersteunen van regio's bij het bekend raken met, en gebruikmaken van data uit de impactmonitor zodat aan de hand van data uit de impactmonitor bestuurders, beleidsmakers en de professionals het gesprek voeren over mogelijke verbeteringen in de aanpak.

Online is het dashboard van de impactmonitor⁶ beschikbaar. Dit dashboard wordt halfjaarlijks geactualiseerd. Hier kunnen regio's informatie vinden over de eigen regio en deze vergelijken met andere regio's. Het CBS vult de impactmonitor op basis van diverse registratie- en onderzoeksdata.

⁵ <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>

⁶ https://dashboards.cbs.nl/v2/dashboardimpactmonitor_hgkm/

Indicatoren en gegevens uit het in november 2020 verschenen onderzoek ‘Kwestie van een lange adem: kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?’ van het Verwey Jonker Instituut maken onderdeel uit van de impactmonitor. Deze indicatoren en gegevens komen voort uit een eerste⁷ en tweede⁸ cohortstudie. In opdracht van ZonMW is het Verwey-Jonker Instituut gestart met een derde cohortstudie naar de resultaten van de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling. De publicatie van dit onderzoek verschijnt begin 2023. Het advies van de onderzoekscommissie is dat dit onderzoek elke twee jaar herhaald wordt in de helft van de Veilig Thuis regio’s, zodat elke regio elke vier jaar beleidsinformatie over outcome-indicatoren krijgt. Zo wordt op landelijk en op regionaal niveau duidelijk of de gedane investeringen werken en hoe de aanpak kan worden verbeterd om steeds eerder en sneller geweld te kunnen stoppen.

---

⁷ Doorbreken geweldspatroom vraagt gespecialiseerde hulp - Verwey-Jonker Instituut ([verwey-jonker.nl](https://www.verwey-jonker.nl))

⁸ Kwestie van lange adem - Verwey-Jonker Instituut ([verwey-jonker.nl](https://www.verwey-jonker.nl))

3 Actielijn 1: Eerder en beter in beeld

Eerder en beter in beeld

Het eerder en beter in beeld krijgen van signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling maakt het mogelijk eerder te handelen waardoor de duur van het geweld wordt verkort en erger kan worden voorkomen.

- Bespreekbaar maken
- Werkgevers alerter maken
- Zorgen dat professionals met de meldcode werken
- Veilig Thuis versterken
- Verbeteren feiten-onderzoek
- Lokale teams versterken
- Forensisch medische expertise versterken

3.1 Bespreekbaar maken

Huiselijk geweld en kindermishandeling bevinden zich nog te vaak in de taboesfeer. Zo blijft het geweld jarenlang in stand. Om deze problematiek eerder in beeld te krijgen, moet het voor betrokkenen, omstanders en professionals makkelijker worden om zorgen bespreekbaar te maken en om in actie te komen.

WIJ... doorbreken de cirkel van geweld

**WIJ...
doorbreken
de cirkel
van geweld**

In 2020 en 2021 werkt het programmateam GHNT samen met de Stichting Open Mind aan het project 'WIJ... doorbreken de cirkel van geweld'. Dit is een reizende binnen- en buitenexpositie die vanaf november 2020 door alle GHNT-regio's kan worden ingezet in het kader van hun regionale aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. De binnen- en buiten expositie zijn

niet alleen fysiek te zien, maar ook online.⁹ Na de opening in Rotterdam reisde de expositie naar Breda, Oosterhout, Altena, Arnhem, Zuidplas en Hoorn. Als gevolg van de grote vraag van gemeenten en regio's naar WIJ...doorbreken de cirkel van geweld is vanaf januari 2021 een tweede set materiaal beschikbaar zodat nog meer gemeenten tegelijkertijd op deze manier huiselijk geweld en kindermishandeling bespreekbaar kunnen maken. Voor heel 2021 zijn zo'n 25 gemeenten/regio's betrokken bij dit project.

⁹ <https://www.stichtingopenmind.nl/wij/>

Ieder kind geïnformeerd

In opdracht van het programma GHNT wordt in het project Ieder kind geïnformeerd gewerkt aan het beter informeren van kinderen over hun rechten en de voorwaarden die zij nodig hebben om veilig op te groeien. Daarnaast is het normaliseren van het praten over hoe het thuis gaat een belangrijk thema. Het project loopt tot medio 2021. In aanvulling op eerdere resultaten is het afgelopen half jaar ingezet op:

- Het opstellen van een overzicht van bestaande materialen en programma's die in de klas kunnen worden gebruikt om kinderrechten en (on)veilig opgroeien met kinderen van verschillende leeftijden te behandelen. In één gids voor gemeenten en scholen, met onderdelen voor besluitvorming, beleid, en de praktijk, worden aanvullend praktische handvatten geboden om zelf aan de slag te gaan. Deze gids is gevalideerd in zes klankbordregio's en kan in andere regio's door gemeenten en scholen worden gebruikt om sneller een sluitend lespakket te implementeren. Dit overzicht is medio 2021 gereed. Via inspiratiesessies met gemeenten, onderwijs- en zorgpartijen en podcastafleveringen, waarvan één gericht op scholen, met praktijkvoorbeelden worden de doelen van het project en deze gids gedeeld met beleid en praktijk. Tevens wordt met jeugdgezondheidszorg-organisaties gewerkt aan mogelijkheden voor verdere verspreiding van de gids met het oog op het uiteindelijk bereiken van alle kinderen.
- Het ontwerpen van een voorbeeld van een doorgaande leerlijn met een selectie van kinderrechten die samenhangen met veilig opgroeien. Er zijn kernboodschappen geformuleerd voor kinderen en professionals. Momenteel worden routes geformuleerd waarlangs deze kernboodschappen nog meer kinderen en professionals kunnen bereiken.

3.2 Implementatie verbeterde meldcode

Meldcodetour

De meldcodetour loopt van september 2019 tot juni 2021 en gaat het hele land door om professionals wegwijs te maken in de stappen van de verbeterde meldcode en de samenwerking tussen professionals uit de verschillende beroepsgroepen te verbeteren. Op de website meldcodetour.nl is meer informatie te vinden over de meldcodetourbijeenkomsten.

Alle bijeenkomsten van de meldcodetour zijn sinds oktober 2020 gedigitaliseerd: de deelnemende regio's willen - juist ook in het kader van de maatregelen omtrent COVID-19 - met de inzet van de meldcodetour professionals ondersteunen in versterken van het werken met de meldcode Huiselijk Geweld en Kinder mishandeling. In de digitalisering is de kern van de meldcodetour overeind gebleven en ziet op:

- Samen leren aan de hand van casuïstiek;
- Professionele dilemma's delen;
- Deskundigheid bevorderen;
- Regionale samenwerking versterken;
- Handelingsverlegenheid (met name op signalering, advies vragen, gespreksvoering met direct-betrokkenen) verlagen.

Zowel voor de fysieke als voor de digitale bijeenkomsten geven professionals aan dat, direct na de meldcodetour, ze met meer vertrouwen het veld in gaan om (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling te kunnen signaleren en hierop te handelen met behulp van de verbeterde meldcode. Ze hebben meer kennis van de advies- en monitoringsfunctie van Veilig Thuis en geven aan eerder Veilig Thuis te willen gaan benaderen met adviesvragen. Tevens is er meer bewustzijn van het belang om de directbetrokkenen actief te benaderen in stap 3 van de meldcode. Ongeveer de helft van alle deelnemers heeft in de verschillende bijeenkomsten training gehad in gespreksvoering.

In totaal zijn er zestien fysieke bijeenkomsten in het kader van de meldcodetour georganiseerd in 2019 en 2020. Vanaf oktober tot en met 1 juni 2021 staan elf online meldcodetour-bijeenkomsten op de planning, met als verschillende focusgebieden de geboortezorg, ouderen, onderwijs en kinderopvang, kinderen, huishoudelijke hulp voor ouderen en medische zorg.

In april 2021 is de borgingsfase van de meldcodetour gestart waarbij in kaart wordt gebracht welke stappen er nog te zetten zijn op het niveau van de hulpverleners, organisaties en regionaal om het werken met de aangepaste meldcode verder te verankeren. De betrokken regionaal projectleiders GHNT en de beroepsgroepen zijn hierbij betrokken door middel van werksessies.

E-learning verbeterde meldcode

In het kader van de implementatie van de verbeterde meldcode stimuleert Augeo Foundation, mede met steun van het ministerie van VWS, de deskundigheidsbevordering in specifieke beroepsgroepen. De e-learning cursussen 'Werken met een meldcode' voor (aankomend) professionals worden hierbij actief onder de aandacht gebracht. Het betreft onlinecursussen voor meer dan 25 verschillende beroepsgroepen en achttien beroepsopleidingen. Maandelijks loggen 8.000 à 9.000 (aankomende) professionals in op de online scholing, met name uit ziekenhuizen, primair onderwijs, kinderopvang, MBO/HBO, gehandicaptenzorg en GGZ. Ongeveer de helft bestaat uit nieuwe cursisten. In het afgelopen jaar hebben ruim 7.000 studenten en docenten van beroepsopleidingen gebruik gemaakt van online lespakketten over huiselijk geweld en kindermishandeling. Tijdens de maatregelen in het kader van COVID-19 is het aantal cursisten dat inlogde toegenomen.

Net als gedurende de eerste lockdown periode, is ook in de tweede lockdown periode het gebruik van online scholing over de meldcode in bepaalde sectoren toegenomen. Dit laat zien dat de vraag naar meldcode-scholing nog onverminderd groot is. Naast de behoefte aan initiële scholing, ontstaat daarnaast een vraag om ondersteuning bij het op de agenda houden van de meldcode, bijvoorbeeld door er jaarlijks opnieuw aandacht aan te besteden in de organisatie. Daarnaast ontstaat steeds meer vraag naar ondersteuning bij het in de praktijk toepassen van de stappen van de meldcode, met name als het gaat om het bespreken van zorgen met betrokkenen.

In 2021 worden in het kader van de implementatie van de verbeterde meldcode nog een aantal sectorspecifieke acties uitgezet:

- Beroepsonderwijs: ontwikkeling en verspreiding van een magazine voor docenten om bewustwording over de meldcode te vergroten en hen te ondersteunen bij het lesgeven over dit thema.
- Primair en voortgezet onderwijs: Onder de aandacht brengen en ondersteunen bij implementatie van het handelingskader.
- Artsen: Er wordt een herhaal-/verdiepingscursus (inclusief extra oefenmateriaal over het bespreken van zorgen met ouders) uitgerold in de medische sector (o.a. ziekenhuizen, huisartsenzorg).
- Kraamzorg: Scholing over de (verbeterde) meldcode is opgenomen in de herregistratie-eisen voor kraamverzorgenden, en in dat kader wordt een nieuw ontwikkelde online scholing actief onder de aandacht gebracht.
- Ziekenhuizen: voorlichting en webinar over het nieuwe Nationale Screeningsinstrument Kindermishandeling dat momenteel in ontwikkeling is en in een pilot wordt beproefd.
- Jeugdhulp en jeugdbescherming: ontwikkelen en verspreiden van twee magazines.
- Kinderopvang: ontwikkeling werkvormen voor teamleden op de werkvloer, als opvolging van de individueel gevolgde scholing over de meldcode.

Daarnaast wordt in alle sectoren het volgen van scholing bevorderd en ondersteund, en zijn er afspraken met diverse beroepsspecifieke vakmedia om regelmatig aandacht te besteden aan de verbeterde meldcode, waarbij Augeo Foundation zorgdraagt voor de correcte inhoudelijke invulling van de berichtgeving.

Het ondersteunen en stimuleren van de implementatie van de meldcode in de sectoren lokale (wijk)teams en huisartsenzorg

Een aanbeveling uit de wetsevaluatie van de Wet Meldcode betreft het aanbieden van doelgroepgerichte/sectorspecifieke voorlichting. De wetsevaluatie geeft aan dat bij deze voorlichting het van belang is dat onder meer de volgende onderwerpen daarbij aan de orde komen: het herkennen van andere vormen van geweld dan fysiek geweld, het voeren van gesprekken met betrokkenen, de (al dan niet) toestemming bij het melden en de Kindcheck.

Er is weliswaar veel informatie en scholing beschikbaar over deze onderwerpen, maar deze is niet voldoende bekend bij de doelgroepen, of de bereidheid, tijd en/of urgentie ontbreekt om hier prioriteit aan te geven. Het is belangrijk om het onderwerp steeds weer opnieuw onder de aandacht te blijven brengen, en de sectoren te blijven stimuleren om de meldcode ook daadwerkelijk in de praktijk te brengen, en hen hierbij te ondersteunen met praktische middelen, aansluitend bij hun beroepspraktijk.

Daarom besteedt Augeo Foundation, mede met steun van het ministerie van VWS, gedurende 2021, hernieuwd aandacht aan de bewustwording en het kennen van de meldcode (inclusief Kindcheck en indien relevant mantelzorgcheck), en stimuleert en ondersteunt het gebruik ervan in de sectoren huisartsenzorg (inclusief de POH-GGZ) en de lokale (wijk)teams. Dit doen zij samen met desbetreffende beroeps- en brancheorganisaties. Voor de huisartsenzorg wordt onder andere samenwerking gezocht met lokale huisartsenambassadeurs, en voor de wijkteams met gemeenten, Associatie voor Wijkteams en de regionale projectleiders.

In het kader hiervan wordt onder andere reeds beschikbare (grotendeels gratis) scholing en informatie opnieuw onder de aandacht gebracht, worden op regelmatige basis praktisch bruikbare informatie, tips, oefeningen en casuïstiek aangereikt. Dit wordt ondersteund door een online community.

Onderwijs: Handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld

In november 2020 is het handelingskader kindermishandeling en huiselijk geweld voor het onderwijs gelanceerd met ondersteuning van de ministeries van OCW en VWS. Met dit kader beogen de Algemene Vereniging voor Schoolleiders, PO-raad en VO-raad, vanuit de Beweging tegen Kindermishandeling (BTK), de randvoorwaarden voor signalering en aanpak van kindermishandeling in het onderwijs te verhelderen en een implementatie-impuls te geven aan de aanpak door onderwijsorganisaties en hun professionals. Het handelingskader bevat vijf basiseisen, waarop schoolbesturen en scholen hun eigen beleid en aanpak ontwikkelen:

- de aanwezigheid van een protocol meldcode;
- het hebben van één of meer geschoolde aandachtsfunctionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling;
- het scholen van professionals in het werken met de meldcode;
- een plek in het elektronisch dossier waar de zorgen en ondernomen acties kunnen worden gedocumenteerd en makkelijk zijn terug te vinden;
- regelmatig overleg met de belangrijkste ketenpartners, zoals Veilig Thuis, over beleid en samenwerking in de praktijk.

In het voorjaar 2021 werken de ministeries van OCW en VWS en de verschillenden (onderwijs)partijen een plan van aanpak tot implementatie uit, om ervoor te zorgen dat in iedere school de meldcode wordt geïmplementeerd. Het handelingskader is hierbij ondersteunend.

Resultaten uit projecten uit de projectenpool 2019

In de regio **Noord- en Midden-Limburg** zijn in samenwerking met de Beweging Limburg tegen Kindermishandeling en Augeo ruim 150 professionals van onder andere onderwijs, gemeenten, lokale teams en kinderopvang door Veilig Thuis getraind als aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling. Deze professionals zijn aan de slag met het uitrollen van de meldcode binnen hun eigen organisatie en maken daarin gebruik van elkaars expertise.

3.3 Veilig Thuis versterken

Meerjarenprogramma Landelijk Netwerk Veilig Thuis

Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVt) voert de laatste acties van het Meerjarenprogramma dit jaar uit. Daarin richt het LNVt zich op het eenduidig behouden en doorontwikkelen van het scholingsprogramma, het eenduidig beheer van het informatieprotocol t.b.v. het aanleveren van beleidsinformatie en het voortzetten van acties rondom de Ontwikkelagenda Veiligheid Voorop om een nog betere verbinding van straf en zorg te realiseren. Het Actieoverleg en de gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld door VT en het traject Zorgvuldig, Snel en op Maat (ZSM) zijn hier een voorbeeld van. Tegelijkertijd is het LNVt bezig met het ontwerpen van een nieuw programma vanaf 2022, waarin onder andere de werkwijze van Veilig Thuis doorontwikkeld wordt. In de volgende voortgangsrapportage wordt het programma van het LNVt nader toegelicht.

Chatfunctie Veilig Thuis

Vanaf 25 mei 2020 zijn de 26 Veilig Thuis-organisaties bereikbaar via een chatfunctie.¹⁰ Slachtoffers, plegers, omstanders en professionals kunnen via de chat anoniem advies vragen bij vermoedens van huiselijk geweld of kindermishandeling. Bellen kan soms lastig zijn voor iemand die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Zeker in de periode waarin mensen meer thuis zijn als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19.

Via de chat komen wekelijks ongeveer 550 adviesvragen binnen. Ten tijde van de avondklok wegens COVID-19 is de chat van Veilig Thuis ook in de avonden opengesteld. Dat leverde wekelijks in de avonden ongeveer 200 chatgesprekken op. In het voorjaar van 2021 heeft Significant onderzoek gedaan naar de structurele inrichting vanaf 2022 van de chatfunctie bij Veilig Thuis, zowel op organisatorisch als financieel gebied. Op basis van dit onderzoek nemen de Veilig Thuis organisaties en gemeenten voor de zomer een besluit over de structurele borging van de aanvullende invulling van de adviesfunctie van Veilig Thuis.

Meldingen van de politie aan Veilig Thuis

Het project om de meldingenstroom van de politie naar Veilig Thuis te verbeteren en automatiseren, dat is gestart in 2018, is in februari 2021 met positief resultaat afgerond. Politie en Halt sturen gestructureerde en geautomatiseerde berichten via CORV naar Veilig Thuis. Veilig Thuis stuurt een terugkoppelbericht aan politie en Halt, en Veilig Thuis kan een bericht herrouteren naar de juiste locatie van Veilig Thuis. Hiermee is de kwaliteit van de meldingen, de efficiëntie, de veiligheid en rechtmatigheid verbeterd. Aanvullend hierop vinden nog gesprekken plaats tussen de politie, Veilig Thuis en de VNG over verdere verbetering van de kwaliteit van de meldingen en hoe om te gaan met meldingen die niet onder de verantwoordelijkheid van Veilig Thuis vallen.

Opleiding vertrouwensartsen

Bij Veilig Thuis beoordelen vertrouwensartsen de medische aspecten van meldingen van huiselijk geweld of kindermishandeling. Bovendien kunnen andere artsen bij de vertrouwensartsen terecht voor advies bij vermoedens van kindermishandeling en huiselijk geweld en het volgen van de stappen van het afwegingskader van de KNMG meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld. Op verzoek van het ministerie van VWS bracht het Capaciteitsorgaan in november 2020 een rapport uit met de aanbeveling om de komende jaren jaarlijks vijftien tot achttien artsen laten instromen in de opleiding tot vertrouwensarts om het tekort aan vertrouwensartsen op te heffen. In september 2021 kunnen de eerste 15 artsen aan de opleiding beginnen. Hoewel de afgelopen maanden vooral onder basisartsen aan de nieuwe opleiding op allerlei manieren bekendheid is gegeven, is het aantal aanmeldingen achtergebleven bij de verwachtingen. Negen artsen konden tot de opleiding worden toegelaten, onder wie een basisarts en een jeugdarts; de overige zeven waren al als vertrouwensarts werkzaam bij Veilig Thuis. De komende maanden zullen nog nieuwe wervingsactiviteiten ondernomen worden, met name gericht op het

¹⁰ <https://vng.nl/sites/default/files/2020-10/best-practice-chatfunctie-veilig-thuis.pdf>

genereren van zij-instroom vanuit andere medische vakken. Het ministerie van VWS overlegt met de vereniging van vertrouwensartsen (VVAK) en het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVT) over aanvullende maatregelen om het tekort aan vertrouwensartsen terug te dringen.

Beleidsinformatie Veilig Thuis

Op 30 april heeft het CBS de beleidsinformatie Veilig Thuis gepubliceerd, met onder andere de cijfers ten aanzien van de adviesvragen en meldingen bij Veilig Thuis-organisaties. Het beeld over 2020 is als volgt:

- De cijfers van 2020 tonen ten opzichte van het voorgaande jaar een stijging van adviesvragen (+14.000), en een lichte daling van meldingen (-5.000).
- Tijdens de coronacrisis en in het bijzonder met de lockdown maatregelen is het aannemelijk dat er een verhoogd risico bestaat op huiselijk geweld. Dat zien we echter niet terug in de meldingen bij Veilig Thuis. De cijfers van de meldingen in het afgelopen jaar laten geen stijging, maar een daling zien.
- Er zijn wel meer adviesvragen binnengekomen van mensen die zich zorgen maken of signalen hebben van kindermishandeling of huiselijk geweld. Het is aannemelijk dat de adviesfunctie heeft bijgedragen aan het voorkomen van escalatie door vroegtijdig mee te denken met particulieren en professionals. Met name particulieren weten Veilig Thuis steeds beter te vinden.

Alhoewel het aantal meldingen een lichte daling vertoont, werd in een eerdere peiling bij alle Veilig Thuis organisaties de zorg geuit dat de ernst van meldingen wel lijkt te zijn toegenomen. Dit gecombineerd met het gegeven dat de adviesaanvragen flink zijn toegenomen, is voor Veilig Thuis organisaties een belangrijk signaal dat de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling onverminderd aandacht vraagt.

3.4 Forensisch medische expertise voor kinderen versterken

De samenwerkingsafspraken uit het nieuwe handelingskader worden samen met de vastgestelde kwaliteitseisen voor forensisch artsen sinds het derde kwartaal van 2020 geïmplementeerd in de tien politieregio's, middels een lerende aanpak onder leiding van de regionale coördinatoren van de GGD. In de regio's is men aan de slag gegaan om deze afspraken te implementeren, waarbij de voortgang nog verschilt per regio. De afspraken uit het handelingskader worden in de tweede helft van 2021 landelijk geëvalueerd en bijgesteld als dat op basis van praktijkervaringen volgens de betrokken organisaties nodig blijkt te zijn. Met dit alles wordt een landelijke dekkende, robuuste en duurzame uitvoering van FMEK beoogd, ten behoeve van de veiligheid en gezondheid van kinderen.

4 Actielijn 2: Stoppen en duurzaam oplossen

Stoppen en duurzaam oplossen

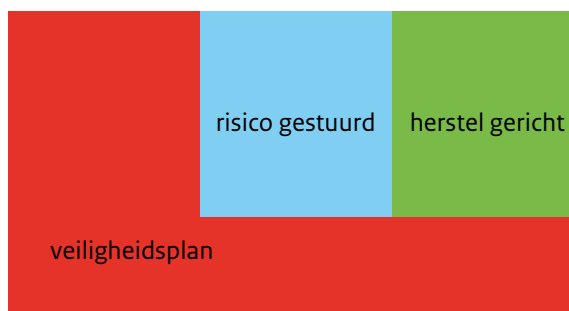
Om de cirkel van geweld duurzaam te doorbreken is het nodig dat er veiligheid wordt gecreëerd in onveilige situaties. Hiervoor is goede afstemming nodig met partijen die – waar nodig onder dwang – (veiligheids)maatregelen kunnen treffen en hulp kunnen bieden aan het gehele gezin/huishouden, inclusief hulp gericht op het verwerken van trauma's.

- Multidisciplinair en systeemgericht samenwerken
- Traumascreeening en passende hulp
- Plegeraanpak
- Scholen sneller informeren
- Opvang en ondersteuning verbeteren

4.1 Visie gefaseerde ketenzorg

Het werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg^{11,12,13} vormt het fundament onder het programma GHNT en is door de opdrachtgevers van het programma GHNT en de betrokken organisaties omarmd. De visie richt zich op alle professionals die in hun werk te maken krijgen met gezinnen en huishoudens waar de veiligheid in het geding is.

De visie beschrijft een aanpak in drie stappen. Eerst de directe onveiligheid aanpakken met veiligheidsvoorwaarden en een veiligheidsplan. Dan risicogestuurde zorg inzetten om de risicofactoren voor herhaling van geweld en onveiligheid aan te pakken en vervolgens ondersteuning of behandeling bieden voor herstel. Het veiligheidsplan loopt ook in deze fases door.

De stip op de horizon is dat het vanzelfsprekend is dat alle professionals die bij een gezin/huishouden zijn betrokken omdat er zorgen zijn over veiligheid, werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg. Dit betreffen professionals uit de domeinen zorg en veiligheid (o.a. politie, OM, reclassering, RvdK, GI, VT, lokale (wijk)teams, vrouwenopvang, GGZ, etc). Het daadwerkelijk werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg vraagt inspanning op zowel bestuurlijk, management als uitvoerend niveau.

¹¹ Landelijk visiedocument 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg', GGD GHOR Nederland, 2016. De visie is ook bekend onder de naam 'visie gefaseerd samen werken aan veiligheid'.

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=C6uEmcWXT08>

¹³ https://vng.nl/sites/default/files/2021-02/visie_gefaseerd_samenwerken_aan_veiligheid_januari2021.pdf

Eind 2021 zullen flinke stappen – zowel landelijk, regionaal als lokaal - zijn gezet in de implementatie van het werken volgens de visie. Ten behoeve van de vijfde voortgangsrapportage hebben alle regio's aangegeven stappen te zetten om de visie verder te implementeren. De implementatie van de visie gefaseerde ketenzorg in de werkprocessen van organisaties, maar ook in attitude van professionals, managers en bestuurders zal echter niet zijn afgerond binnen de looptijd van het programma GHNT en ook na het einde van het programma nog veel aandacht vragen.

Het werken volgens de visie vraagt een gezamenlijke krachtsinspanning van alle relevante partners. Ook het afstemmen van financieringsstromen voor interventies in gezinnen/huishoudens moeten worden verbeterd, waardoor er effectief wordt gewerkt aan daadwerkelijke oplossingen en het wegnemen van barrières in de verbinding van de volwassen GGZ met de aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling.

Resultaten uit projecten uit de projectenpool 2019

In de regio **Twente** heeft het project 'Gefaseerde Samenwerking' en de bijhorende scholing van drie wijkteams Almelo en Veilig Thuis door Civil Care in het werken volgens de visie gefaseerde ketenzorg geleid tot verbeterde onderlinge afstemming en kennis van elkaars werkwijze. Als gevolg daarvan zijn de werkprocessen en onderlinge overdracht verbeterd en de wachtlijsten bij Veilig Thuis weggewerkt waardoor gezinnen eerder en beter geholpen konden worden.

4.2 Lokale (wijk)teams versterken

Lokale (wijk)teams zijn een cruciale schakel in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Om gemeenten te ondersteunen bij het bepalen of hun lokale (wijk)teams voldoende zijn ingericht om te komen tot een effectieve signalering en aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en te bepalen waar dit versterking behoeft, is het Kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten¹⁴ en bijbehorende zelfscan¹⁵ en infobox¹⁶ ontwikkeld. In het afgelopen half jaar heeft het programmateam GHNT verschillende activiteiten om het versterken van lokale (wijk)teams te bevorderen, voortgezet. Zo maken vijftien regio's gebruik van de expertpool 'Versterken lokale (wijk)teams' voor ondersteuning en begeleiding bij het toepassen van het kwaliteitskader en de zelfscan. Ook wordt samengewerkt met het Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd, die door onder andere regionale bijeenkomsten, dialoogsessies en lokale ondersteuning samen met partners het in praktijk brengen en de borging van de basisfuncties voor lokale teams ondersteunt.

De stip op de horizon is dat alle gemeenten hun lokale (wijk)teams dusdanig hebben ingericht dat deze conform het kwaliteitskader hun opdracht in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling invullen. Hierdoor krijgen gezinnen/huishoudens de hulp en ondersteuning die nodig is om directe veiligheid en duurzame veiligheid te creëren. Het programmateam GHNT verwacht dat eind 2021 een groot aantal gemeenten inzicht zullen hebben in hoeverre hun lokale (wijk)teams al conform het Kwaliteitskader zijn ingericht en welke stappen nog nodig zijn om dit te realiseren. Het implementeren van deze benodigde stappen zal echter niet zijn afgerond binnen de looptijd van het programma GHNT en zal ook na het einde van het programma nog veel aandacht vragen.

¹⁴ <https://vng.nl/nieuws/kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid-voor-lokale-teams>

¹⁵ <https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/definitief-digitale-zelfscan-lokale-teams.xlsx>

¹⁶ <https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/20210226-029-infobox-kwaliteitskader-werken-aan-veiligheid.pdf>

4.3 MDA++

Overal in Nederland zijn gezinnen en huishoudens waar het structureel onveilig is. De dreiging van seksueel geweld, huiselijk geweld en/of kindermishandeling is daar altijd aanwezig. Soms lukt het in de reguliere (multidisciplinaire) hulpverlening niet om in deze gezinnen en huishoudens te komen tot structurele veiligheid. Dan is er meer nodig: MDA++: de MultiDisciplinaire Aanpak, waarin verschillende sectoren (1ste +), specialisten (2de +), het lokale (wijk)team, het gezin/huishouden en het sociale netwerk samenwerken. Eind 2015 hebben de wethouders van de centrumgemeenten en de wethouders vertegenwoordigd in de VNG-commissie Gezondheid en Welzijn besloten zich gezamenlijk in te zetten voor het inrichten van een MDA++ in elke Veilig Thuis-regio. De opdrachtgevers van het programma GHNT hebben zich in het programmaplan GHNT hier achter geschaard.

Naast de al bestaande ondersteunende activiteiten (onder andere expertpool MDA++ en MDA++ platform) heeft het programmateam GHNT twee specifieke instrumenten laten ontwikkelen voor de MDA++ aanpak voor gezinnen/huishoudens waar geen minderjarige kinderen (meer) zijn:

- Verdiepingskaart: deze kaart biedt handvatten aan casemanagers en projectleiders MDA++ bij het inrichten van de samenwerking bij structurele onveiligheid in gezinnen/huishoudens zonder minderjarigen kinderen.¹⁷
- Dilemmakaart: de dilemmakaart kan gebruikt worden om tijdens het vormgeven van een gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld de dilemma's en visieverschillen te verkennen en samen oplossingen te bedenken. Welke accenten in de aanpak leiden tot directe en structurele veiligheid en sluiten optimaal aan bij betrokkenen? De dilemmakaart kan tijdens multidisciplinair overleg (MDO) en bij teamleren ingezet worden.¹⁸ Beide hulpmiddelen kunnen in aanvulling op de landelijke bouwstenen MDA++¹⁹ gebruikt worden.

De stip op de horizon is dat in alle regio's een MDA++ aanpak is ingericht en duurzaam geborgd. Het programmateam GHNT verwacht dat eind 2021 dat in vrijwel alle regio's in ieder geval een MDA++ aanpak in pilotvorm is ingericht. De verdere implementatie vraagt een gezamenlijke krachtsinspanning van alle relevante partijen in de regio. Aangezien een aantal partners (onder andere politie, OM en Raad voor de Kinderbescherming) een landelijke aansturing kent, is het noodzakelijk dat het duurzaam inrichten van MDA++ in de regio's ook aandacht op landelijk niveau blijft krijgen. Helpend hierbij is dat MDA++ ook onderdeel is van de meerjarenagenda van de Zorg- en Veiligheidshuizen.

MDA++: samenwerking Veilig Thuis en Zorg- en Veiligheidshuis

Van het Ministerie van Justitie en Veiligheid ontving het Zorg- en Veiligheidshuis Regio Utrecht (ZVHRU) in 2020 een bijdrage om samen met Veilig Thuis Utrecht de doorontwikkeling van MDA++ in de regio verder vorm te geven. Hiertoe is in de regio Utrecht één gezamenlijk team procesregie MDA++ gevormd. Het ZVHRU heeft op basis van deze werkwijze een handreiking opgeleverd die Zorg en Veiligheidshuizen (ZVH) en Veilig Thuis-organisaties ook in andere regio's kan ondersteunen een soortgelijke samenwerking in de MDA++ (door) te ontwikkelen. Deze handreiking beschrijft onder meer de gezamenlijke visie op basis waarvan gewerkt wordt (visie gefaseerde ketenzorg) en de wijze waarop de samenwerking tussen een Zorg en Veiligheidshuis en Veilig Thuis concreet kan worden vormgegeven middels proces- en casusregie. De handreiking is in de huidige vorm opgenomen in de GHNT-toolbox voor de regionale aanpak. Ook zal de handreiking worden gebruikt voor de verdere versterking en doorontwikkeling van de samenwerking tussen ZVH, ZSM en Veilig Thuis, mede in het kader van de Meerjarenagenda ZVH 2021-2024.

Centra Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

De ontwikkeling van de centra huiselijk geweld en kindermishandeling in de regio's Rotterdam-Rijnmond en Hart van Brabant zijn op stoom. In de regio Rotterdam-Rijnmond is een tijdelijke locatie gevonden voor het centrum, waardoor er verder kan worden gewerkt aan de laagdrempelige toegang voor

¹⁷ https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/verdiepingskaart_mda_zonder_minderjarige_kinderen_09-03-2021.pdf

¹⁸ https://vng.nl/sites/default/files/2021-03/def_dilemmakaart_mda_01-03-2021.pdf

¹⁹ https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/20200325-bouwstenen-mda_ppt-def.pptx

betrokkenen die het centrum beoogd. De samenwerking in een team van professionals in de zorg- en strafketen met betrokkenen is inmiddels op gang. Ook in de regio Hart van Brabant zijn en worden stappen gezet in de verdere ontwikkeling van het centrum. Daar wordt ingezet op het stoppen van acuut en zwaar geweld door een integrale aanpak in het Zorg- en Veiligheidshuis. De samenwerking van het MDA++ team onder één dak heeft vorm gekregen en ook het expertise- en informatiecentrum staat. Het vormgeven van het integraal spoedplein in het Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis, als satelliet van het centrum waar hulp bij acuut geweld snel geregeld kan worden, heeft door COVID-19, vertraging opgelopen. Het aantal casussen dat wordt behandeld in de centra wordt gestaag uitgebreid en er wordt hard gewerkt de beoogde aanvullende functies van de centra verder vorm te geven. Hierbij gaat het onder meer om de laagdrempelige toegang voor slachtoffers en plegers (Rotterdam-Rijnmond), het hiervoor genoemde integraal spoedplein (Hart van Brabant) en het verder vormgeven van de functie van een kennis- en expertisecentrum.

4.4 Trauma

Trauma door huiselijk geweld en kindermishandeling wordt nog vaak niet opgemerkt. Het gaat om complex trauma met invloed op het dagelijks functioneren, gevoelsleven, gedrag en relaties. Mensen krijgen geen passende hulp of te laat. Dit staat niet alleen duurzame veiligheid in gezinnen, individueel herstel en ontwikkeling in de weg, maar ook de aanpak van andere gezinsproblemen kan hierdoor stagneren. Wanneer blijkt dat er sprake is van huiselijk geweld en kindermishandeling, is het van belang dat er een afweging wordt gemaakt of traumascreening nodig is. Dit vraagt dat professionals voldoende traumasensitief zijn. Het gaat hierbij om medische-, onderwijs-, gemeentelijke- en justitieprofessionals. Ook is het noodzakelijk dat er instrumenten beschikbaar zijn om de screening uit te kunnen voeren en dat duidelijk is wie dit moet doen. Tenslotte is het belangrijk dat er voldoende behandelaanbod (tijdig) beschikbaar is en dat er voldoende aandacht is voor psycho-educatie en emotie-regulatie. Het inrichten van een effectieve trauma-aanpak is een forse en meerjarige opgave, die de duur van het programma GHNT overstijgt.

Trauma-aanpak voor geprioriteerde doelgroepen

In opdracht van het programmateam GHNT wordt in het project Trauma voor enkele geprioriteerde doelgroepen; de cliënten van vrouwenopvang-organisaties, Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), de Gecertificeerde Instellingen, de MDA++ aanpak en de Centra Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, gewerkt aan de inbedding van traumasensitiviteit. Aanvullend op eerdere resultaten is hierin het afgelopen half jaar het volgende bereikt:

- Voor het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVt) is samen met een werkgroep gedragswetenschappers Veilig Thuis een handreiking ontwikkeld voor traumasensitief werken binnen de werkzaamheden van VT.
- Voor de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) is samen met de werkgroep Trauma en Hechting een beslisboom opgesteld voor traumascreening en –aanpak. Er wordt momenteel gewerkt aan een voorstel om de beslisboom te gebruiken tijdens multidisciplinaire overleggen. Het scholingsaanbod voor gedragsdeskundigen en raadsonderzoekers wordt bekeken om trauma meer aandacht te geven. Er is een koppeling gemaakt met beleid ter voorbereiding op landelijke agendering en besluitvorming.
- Samen met een werkgroep gedragswetenschappers vanuit verschillende Gecertificeerde Instellingen (GI's), worden een praktische uitwerking en adviezen opgesteld ten behoeve van traumasensitief werken bij de start van de betrokkenheid van de GI, traumasensitief communiceren, schadebeperkend (preventief) handelen en een herstelgerichte trauma-aanpak voor de GI's. Deze worden voor de zomer ter besluitvorming voorgelegd aan Jeugdzorg Nederland.
- Samen met een werkgroep vertegenwoordigers van elf vrouwenopvang-organisaties wordt gewerkt aan integratie van trauma in de huidige methodieken en met handvatten voor screening. De thema's vormen een concretisering van passages uit het Normenkader Veiligheid in de Vrouwenopvang. De opbrengsten worden voor de zomer ter besluitvorming voorgelegd aan de landelijke brancheorganisatie Valente en het landelijk netwerk vrouwenopvang.
- Samen met de centra huiselijk geweld en kindermishandeling die in Rotterdam-Rijnmond en Hart van Brabant en vier MDA++ regio's is een werkkaart ontwikkeld met betrekking tot het aangaan van een goede werkrelatie tussen professional en getraumatiseerde.

- In samenwerking met de Penitentiaire Inrichting (PI) in Dordrecht en het lectoraat transmuraal herstelgericht werken van Avans Hogeschool is een instrument ontwikkeld voor PI-medewerkers ter vergroting van het bewustzijn en kennis ten aanzien van trauma. Samen met de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) wordt bekeken hoe dit instrument kan worden ingebed in de landelijke ontwikkelingen rondom herstelgericht werken.

Ontwikkeling van instrumenten

In aanvulling op eerder ontwikkelde instrumenten worden ook de volgende instrumenten aangeboden voor de verschillende groepen professionals. Deze instrumenten zijn medio 2021 beschikbaar gesteld:

- *Infographic traumasensitiviteit*: informatie over trauma: wat is het, hoe kan je het herkennen bij kinderen en volwassenen, wat zijn de gevolgen en wat kun jij als professional bijdragen aan herstel?
- *Overzicht traumascreening*: laagdrempelige screenings-vragen en -afwegingen en instrumenten naar de driedeling 1. Screening van ingrijpende ervaringen, 2. Screening van stressklachten tot aan PTSS en 3. Screening van traumagerelateerde gevolgen met invloed op eigen welzijn en op relaties (inclusief de opvoedrol).

Het project trauma eindigt medio 2021. De resultaten en ontwikkelde instrumenten worden, voor zover dit nog niet is gebeurd, voor die tijd ter besluitvorming en verdere implementatie voorgelegd aan de relevante gremia (onder andere het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, Landelijk Netwerk Vrouwenopvang en Landelijk Platform Gecertificeerde Instellingen).

Resultaten projecten uit de projectenpool 2019

Het project Trauma uit de regio **Gooi en Vechtstreek** heeft het aanbod op het gebied van traumabehandeling t.b.v. slachtoffers en/of plegers van huiselijk geweld en kindermishandeling binnen de regio inzichtelijk gemaakt en waar nodig versterkt. Resultaat van dit project is de ontwikkeling van een lokaal netwerk van behandelaren en verwijzers, zoals Veilig Thuis, een ervaringsdeskundige en een kaderhuisarts GGZ, zodat zij ervaring en kennis kunnen uitwisselen op het gebied van trauma als gevolg van huiselijk geweld/ kindermishandeling (z.g.n. Expertgroep Trauma).²⁰ Hierdoor worden specialisten sneller gevonden, wordt tijdig de juiste behandeling gestart en worden trauma's eerder herkend.

4.5 Opvang en ondersteuning verbeteren

Voortgang aanpak knelpunten vrouwenopvang

Jaarlijks maken ongeveer 12.000 vrouwen gebruik van de vrouwenopvang, deels door daadwerkelijke opvang van vrouwen en hun eventuele kinderen, en deels door ambulante ondersteuning en training/ behandeling in de thuissituatie. De Nationale Ombudsman, het Toezicht Sociaal Domein en de commissie Lenferink constateerden een paar jaar geleden dat er op verschillende punten verbetering van de opvang aan deze kwetsbare doelgroep moet plaatsvinden.²¹ Een deel van deze knelpunten is inmiddels opgelost.²² Begin 2021 is een actieagenda opgesteld voor de resterende knelpunten in de vrouwenopvang. Dit jaar wordt gewerkt aan de uitvoering van deze actieagenda. Het gaat daarbij met name om knelpunten die de uitstroom buiten de eigen regio kunnen belemmeren.

²⁰ <https://www.veiligthuisgv.nl/professionals/trauma/expertgroep-trauma/>

²¹ Respectievelijk: Vrouwen in de knel. Een onderzoek naar knelpunten in de vrouwenopvang. (2017); Moeder en kind verlaten de vrouwenopvang. (Wie) is dat een zorg? (2017); Eindrapportage Lenferink over kinderen in de maatschappelijke en vrouwenopvang (2018).

²² <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/19/commissiebrief-verzoek-om-reactie-op-bericht-nos-nl-hulp-na-huiselijk-geweld-stagneert-gezinnen-lang-in-onzekerheid> en de bijlage 'stand van zaken in de vrouwenopvang' (via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2019/04/19/stand-van-zaken-knelpunten-in-de-vrouwenopvang>)

Onder leiding van het Ministerie van SZW bereiden Valente, de Belastingdienst en de Sociale Verzekeringsbank (SVB) de landelijke invoering voor van een versnelde toekenning van kinderbijslag en kindgebonden budget voor vrouwen die met hun kind(eren) in een vrouwenopvang verblijven. De versnelde toekenningsprocedure werd vorig jaar door Moviera, SVB en de Belastingdienst ontwikkeld in een pilot in opdracht van het ministerie van VWS.

Experimenten vrouwenopvang

Het programma GHNT ondersteunt vanuit de projectenpool 2019 zes experimenten vrouwenopvang (uitvoering in dertien GHNT-regio's) die zich richten op de aanpak van de knelpunten die door de Nationale Ombudsman, het Toezicht Sociaal Domein en de commissie Lenferink zijn gesignaleerd. Deze experimenten kunnen de opvang en ondersteuning aan slachtoffers van huiselijk geweld verbeteren en een kwaliteitsimpuls geven. Vanwege opgelopen vertraging als gevolg van de corona-crisis lopen de experimenten (budgetneutraal) door in 2021. Uit alle experimenten komt een product (o.a. Handreiking, instrument) voort dat ook voor andere regio's te gebruiken is om kwaliteit van instroom, opvang en/of uitstroom te verbeteren.

In november 2020 en in februari/maart 2021 heeft in opdracht van het ministerie van VWS een tussenevaluatie van deze projecten plaatsgevonden. Hieruit komen de volgende (tussen)resultaten naar voren:

- In een aantal experimenten wordt gewerkt aan het in de praktijk brengen van nieuwe werkwijzen (onder andere vroegtijdige screening en behandeling van slachtoffers en eventueel hun kinderen). Een aantal nieuwe werkwijzen is net gestart waardoor een beperkt aantal cliënten is bereikt. De eerste signalen zijn veelbelovend; doorlooptijden tot hulpverlening echt kan starten lijken te verbeteren en geïntegreerde ketenzorg komt meer tot stand.
- In een aantal experimenten worden nieuwe werkwijzen ontwikkeld en getest rondom nazorg na uitstroom uit de opvang (inzet van een vaste ondersteuner en een online lotgenotencursus).

De geleerde lessen over wat wel en niet werkt in de experimenten zijn opgehaald en zijn in een bijeenkomst op 20 april 2021 gedeeld met het veld, waaronder de regionale projectleiders GHNT, de projectleiders van de experimenten en andere inhoudelijke betrokkenen. In het derde kwartaal van 2021 vindt de eindevaluatie van de experimenten plaats. De resultaten worden in de zevende voortgangsrapportage opgenomen.

Projecten uit de projectenpool 2019

Het project 'Sneller Thuis' in de regio's **Arnhem-Achterhoek, Gelderland-Zuid, West-Veluwe Vallei en Noord- en Oost-Gelderland** heeft geresulteerd in een digitale tool voor hulpverleners van vergelijkbare instellingen en centrumgemeenten Vrouwenopvang met informatie over de werking van de sociale huurwoningsector en het vinden van een (urgentie voor een) sociale huurwoning in Gelderland.²³ Door de juiste informatie over proces van aanvraag van een woning is de verwachting dat de aanvraag soepeler en sneller zal verlopen.

4.6 Pleger(s) in de systeemgerichte aanpak

Ontwikkelagenda politie, justitieorganisaties en Veilig Thuis

Met behulp van de ontwikkelagenda 'Veiligheid voorop!' zetten de politie, het OM, reclassering, de RvdK en Veilig Thuis – verzameld in het Landelijk Netwerk Zorg Straf – verbeterstappen in de samenwerking tussen zorg en straf vanaf het begin van een (straf)zaak. Dat begint met het vroegtijdig en gelijktijdig met meerdere partners verkrijgen van signalen en informatie. Daardoor verbetert de kwaliteit van

²³ <http://www.sneller-thuis.nl/>

vervolgstappen op verschillende momenten in de loop van een zaak. Bovendien worden vervolgstappen op maat vastgesteld (bijvoorbeeld in het Actiegericht overleg of bij huiselijk geweld op ZSM). Vervolgstappen zijn systeemgericht, onderling op elkaar afgestemd en worden parallel uitgevoerd. De veiligheid van de directbetrokkenen staat daarbij altijd voorop.

De samenwerking in de ontwikkelagenda richt zich op het ondersteunen van oplossend vermogen van de professionals en op het delen van lessen door regionale en landelijke afstemming en onderzoek. Waar nodig volgt landelijke doorontwikkeling en bekrachtiging van werkwijzen. De resultaten (handreikingen, overzicht van interventies, werkafspraken en verdiepend materiaal) zijn gebundeld en beschikbaar gesteld.²⁴ Vanaf de zomer 2021 wordt dit aangevuld met materiaal over de juridische onderbouwing van gegevensverstrekking en – verwerking en over het perspectief van betrokkenen op de samenloop van zorg en straf.

De politie heeft met de Politieacademie een vernieuwde training aanpak huiselijk geweld en kindermisandeling ontwikkeld. Anders dan in het verleden wordt er nu getraind in de eenheden zelf. De training is gericht op handelen (kennis en kunde), netwerkgericht samen werken en coaching ('hoe help ik mijn collega's de aanpak in praktijk te brengen'). Er wordt getraind op basis van de leerbehoeften van de eenheden, dichtbij de beroepspraktijk. Op een van de dagdelen sluiten lokale medewerkers van Veilig Thuis als student aan. Andere onderwijsproducten, zoals een e-learning, een profcheck (een online game waarin kennis wordt getoetst) en kennisclips zijn voor alle politiemedewerkers beschikbaar en vullen de training aan. De kennisclips gaan bijvoorbeeld over de aanpak van (ex-)partnerstalking, het voeren van een stopgesprek bij stalking en het werken aan de hand van gefaseerd samenwerken aan veiligheid.

Huiselijk geweld op ZSM met Veilig Thuis

Het OM, politie, Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming en de drie reclasseringsorganisaties hebben (deels gelijke) wettelijke opdrachten in zaken met huiselijk geweld en kindermishandeling. Omdat bijna alle huiselijk geweld zaken die strafrechtelijk vervolgd worden op ZSM binnenkomen, is afstemming en een gezamenlijke aanpak tussen ZSM en Veilig Thuis noodzakelijk.

Eind 2019 is het generieke werkproces beschreven. Dit wordt in arrondissementen beproefd. Tot en met eind 2021 voert een werkgroep (bestaande uit alle betrokken partijen uit alle arrondissementen) een evaluatie uit. Hierbij sluiten ook Slachtofferhulp Nederland en een vertegenwoordiger van de Zorg- en Veiligheidshuizen aan. Tegelijkertijd is de werkgroep een platform om te leren en ervaringen te delen.

Op basis van het landelijk werkproces zijn vijf kritische onderdelen vastgesteld voor de samenwerking tussen ZSM en Veilig Thuis. Per arrondissement is geïnventariseerd welke van deze kritische onderdelen in de praktijk gerealiseerd worden en op welke wijze. Aan de hand van deze inventarisatie en de ervaringen in de uitvoeringspraktijk worden de benodigde werkafspraken en randvoorwaarden vastgesteld en wat de impact is per organisatie. De kritische onderdelen kunnen structureel worden geborgd en gelegitimeerd indien er overeenstemming en akkoord is op de (landelijke) werkafspraken en randvoorwaarden en er inzicht is op de impact.

Een belangrijke randvoorwaarde is helderheid en overeenstemming over de mogelijkheden van gegevensverwerking tussen Veilig Thuis en de ZSM-organisaties. Juristen van beide organisaties brengen hierover in het najaar van 2021 aan de betrokken organisaties een gezamenlijk advies uit. De verwachting is dat de bestuurders van Veilig Thuis en ZSM, middels de door de werkgroep in kaart gebrachte werkafspraken, randvoorwaarden en impact, eind 2021/ begin 2022 een besluit kunnen nemen over de landelijk invoering en borging van de samenwerking.

Het gezamenlijk leren krijgt vorm in vier modules, een coproductie van OM en Veilig Thuis, aangevuld met kennis en middelen vanuit de politieacademie, de reclasseringsacademie en de modules die door het Zorg en Veiligheidshuis Rotterdam zijn gemaakt over stalking. De aanvankelijke insteek was om met de modules vanaf de zomer van 2020 live te gaan geven. Vanwege Covid-19 zijn de afspraken opgeschoven

²⁴ <https://vng.nl/artikelen/veiligheid-voorop-programma-ghnt#ontwikkelagendaVV>

naar 2021. Ook zijn alle modules aangepast om ze online te kunnen aanbieden. De inzet van één of meerdere modules kunnen op zo'n manier worden ingezet dat ze aansluiten aan bij de behoefte van de regionale partijen. Of worden aangevuld met specifieke kennis, bijvoorbeeld over achterlating.

Spreekuur huiselijk geweld

In de pilots spreekuur huiselijk geweld in Oost-Nederland en Oost-Brabant wordt - onder regie van de reclassering en in samenwerking met het OM en Veilig Thuis - het reguliere adviestraject met een pleger van huiselijk geweld naar voren gehaald: zo vroeg mogelijk in het justitiële proces wordt gestart met het spreken van de cliënt en zijn/haar partner. De contextinformatie en veiligheidsbeoordeling van Veilig Thuis worden betrokken in het reclasseringsadvies aan het OM. Vervolgens wordt gestart met een toezicht en/of gedragsinterventie. Uit onderzoek in 2020 van de afdeling statistische informatievoorziening en beleidsanalyse (SIBA) van de Reclassering blijkt deze aanpassing meer bij te dragen aan het stoppen van huiselijk geweld dan binnen de uitvoering van het 'oude' proces. Het onderzoek laat ook zien dat de reclassering door deze vroege betrokkenheid minder moeite heeft met het bereiken van de verdachte en dat er meer verdachten verschijnen bij het gesprek. De 'no show' van de plegers op de spreekuren huiselijk geweld bedraagt 12,5%, wat volgens betrokken reclasseringswerkers een succes genoemd mag worden. De huidige spreekuren huiselijk geweld in Oost-Nederland en Oost-Brabant worden in 2021 gecontinueerd en in Midden-Nederland is per 1 mei 2021 een nieuwe pilot met het spreekuur gestart. Verder wordt in 2021 bezien hoe het spreekuur kan worden geborgd binnen de aanpak van huiselijk geweld op ZSM.

Resultaten van projecten uit de projectenpool 2019

In het project 'Tijdelijk Huisverboden' in de regio's **Alkmaar-West Friesland en Kop van Noord-Holland** is ingezet op het effectiever inzetten van het tijdelijk huisverbod. Het project heeft geresulteerd in een regionale samenwerking in Heerhugowaard, Hoorn, Alkmaar en Den Helder tussen Veilig Thuis en de politie basisteams in de voorfase van het Tijdelijk Huisverbod. Veilig Thuis sluit standaard doordeweeks aan bij het uitvoeren van het risicotaxatie instrument huiselijk geweld. Deze werkwijze zorgt ervoor dat Veilig Thuis eerder de directbetrokkenen spreekt, waardoor er een beter beeld wordt verkregen van de situatie en de juiste vervolgstappen worden gezet.

Aanpak (ex-partner)stalking

De versterkte aanpak van (ex-partner)stalking krijgt steeds verder vorm. Er wordt duurzaam geïnvesteerd in het werkproces voor (ex-partner)stalking in lijn met de ontwikkelagenda Veiligheid Voorop. Dit is nader uitgewerkt en breed verspreid binnen de politie, Veilig Thuis, het OM, de reclassering, Slachtofferhulp Nederland en de Raad voor de Rechtspraak. Het werkproces wordt aangescherpt en aangepast op basis van ervaringen in de praktijk.

Eind 2020 waren de maatregelen die zijn opgenomen in de beleidsreactie op het rapport van de Inspectie Justitie en Veiligheid over de aanpak van de stalking door Bekir E. afgerond.²⁵ Een aantal afgeronde maatregelen heeft nog een vervolg gekregen. Zo heeft het OM haar richtlijnen voor strafvordering belaging en huiselijk geweld herzien en zijn deze per 1 maart 2021 in werking getreden. Belangrijke wijziging is dat het OM in (ex-partner)stalkingzaken in beginsel zal dagvaarden waarbij een voorwaardelijke gevangenisstraf gevorderd wordt. Dit biedt de mogelijkheid om voorwaarden te vorderen die kunnen bijdragen aan de veiligheid van het slachtoffer.

Onderzoek recidive onder daders van huiselijk geweld

Het Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC) heeft onderzoek gedaan naar de achtergrondkenmerken en recidive onder daders van huiselijk geweld in de periode 2008 tot en met 2017. Het gaat hier alleen om recidive in de smalle strafrechtelijke zin: daders die door het OM zijn vervolgd en waarbij huiselijk geweld bewezen werd verklaard. Uit het onderzoek blijkt dat er geen duidelijke trend is in het aantal

²⁵ Kamerstukken II 2018/19, 29279, nr. 540.

veroordeelde daders wegens huiselijk geweld. De achtergrondkenmerken van de daders zijn in de onderzoeksperiode betrekkelijk stabiel gebleven: het gaat veelal over mannen die al eerder met justitie in aanraking zijn gekomen en waarbij het huiselijk geweld in het merendeel van de gevallen bestaat uit fysiek geweld.

De onderzoekers hebben ook onderzocht hoe vaak een dader binnen twee jaar een nieuwe strafzaak heeft. Van de veroordeelde daders in 2017 heeft 29% binnen twee jaar een nieuwe strafzaak vanwege enig delict (algemene recidive), 14% een nieuwe strafzaak vanwege een geweldsdelict (geweldsrecidive) en 8% een nieuwe strafzaak vanwege een huiselijk gewelddelict. Om dit in een context te plaatsen hebben de onderzoekers ook de recidive onder alle veroordeelde daders in diezelfde periode in beeld gebracht. Deze groepen kunnen echter niet met elkaar vergeleken worden. De algemene recidive onder alle veroordeelde daders in 2017 ligt ongeveer gelijk aan dat van huiselijk geweld-daders: 27% heeft binnen twee jaar een nieuwe strafzaak vanwege enig delict. De geweldsrecidive ligt met 8% beduidend lager onder alle veroordeelde daders.

Tot slot hebben de onderzoekers ook gekeken naar de ontwikkeling van de recidive over de tijd heen. Bij de algemene recidive is sprake van een fluctuerende maar geleidelijk dalende trend, van 34% in 2008 tot 29% in 2017. Dit geldt niet voor de recidive van huiselijk geweld, die blijft in dezelfde periode ongeveer gelijk met fluctuaties tussen de 8 en 9%.

Plegeraanbod in het vrijwillig kader

Een systeemgerichte aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vraagt ook een passende aanpak en passend aanbod voor een pleger. Dit is een randvoorwaarde voor het duurzaam stoppen van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. In opdracht van het programma GHNT is daarom een verkenning gedaan naar het beschikbare plegeraanbod in het vrijwillig kader binnen gemeenten, hiermee worden alle vormen van plegeraanbod bedoeld die niet onder het strafrechtelijke kader vallen, kortom zonder betrokkenheid van de officier van justitie en rechter. In de verkenning kwam naar voren dat in regio's en gemeenten overzicht over geschikt aanbod voor plegers ontbreekt. Bovendien worden in de uitvoering vaak knelpunten ervaren in het motiveren van plegers om vrijwillig hulp te aanvaarden. In de verkenning is gekeken naar succesfactoren en goede voorbeelden. Op basis daarvan zijn bouwstenen opgeleverd die gemeenten helpen om in elke regio een passend aanbod van hulp aan plegers in het vrijwillig kader beschikbaar en toegankelijk te maken. Bovendien is een inventarisatie van beschikbaar plegeraanbod in het vrijwillig kader in Nederland gemaakt.

Resultaten van projecten uit de projectenpool 2019

- In de regio **Utrecht** in samenwerking met de regio's **West Veluwe Vallei, Arnhem-Achterhoek en Noord- en Oost-Gelderland** heeft het project 'laagdrempelige hulp aan 'plegers' van huiselijk geweld' geresulteerd in de ontwikkeling van Ervaringsdeskundige Interventieondersteuning (EDI) aan 'plegers' van huiselijk geweld. Mensen kunnen in situaties waar huiselijk geweld speelt een beroep doen op een ervaringsdeskundige die in dezelfde situatie heeft gezeten. Via het stappenplan 'Van aanmelding tot match cliënt-ervaringswerker', handvatten over de benaderingswijze, een website en workshop over ander perspectief op 'plegers' voor professionals worden ervaringswerkers en professionals in de regio hierin ondersteund. Ook is een supportgroep is opgestart voor 'plegers' van huiselijk geweld. Cliënten die de supportgroep bezoeken, melden zich ook vrijwillig voor andere vormen van hulpverlening.
- In de regio **West-Brabant** zijn als onderdeel van het project 'Uitbreiding pool ervaringsdeskundigen met ex-plegers en activiteiten Pleger-aanpak' laagdrempelige, vrijwillige activiteiten gerealiseerd voor plegers waaronder een website en chatfunctie, supportgroepen 'Niet meer door het lint' en een inloopavond plegers en netwerk in het buurthuis. Een 'weggeefkaart' is gerealiseerd voor plegers vanuit ervaringsdeskundige voormalig plegers om het contact met plegers laagdrempelig tot stand te brengen.

4.7 Sociale steun aan kinderen

In verschillende gemeenten lopen pilots of worden voorbereidende gesprekken gevoerd over het realiseren van sociale steun aan kinderen die thuis getuige zijn geweest van een (acute) geweldssituatie. Dit kan bijvoorbeeld door het snel (binnen 24 uur) informeren van scholen van geweldsescalaties in het gezin van hun leerling, zodat zij leerlingen beter op kunnen vangen en sociale steun kunnen bieden. Zo wordt de veerkracht van deze kinderen versterkt. In de (voorgenomen) pilots worden verschillende routes voor het informeren van scholen gevolgd. Dit loopt in de meeste gevallen via de politie. Ook zijn of worden routes verkend die lopen via het crisisinterventieteam dat wordt ingezet bij een tijdelijk huisverbod en via Veilig Thuis.

In vorige voortgangsrapportages zijn de knelpunten voor de pilots aan bod geweest, en zijn nieuwe afspraken gepresenteerd door bestuurlijk vertegenwoordigers van de VNG, de nationale politie, Veilig Thuis en de PO-raad (vanuit de stuurgroep GHNT) over de wijze waarop het bieden van sociale steun aan kinderen na (acute) geweldssituaties vormgegeven kan worden. In de afgelopen periode zijn aanvullende gesprekken daarover gevoerd. In deze gesprekken zijn kansrijke mogelijkheden voor een vervolg geïdentificeerd. In de eerste plaats zijn dat de inzet van vertrouwenspersonen voor kinderen. Hierbij gaat het zowel om ondersteuning voor kinderen in kwetsbare thuissituaties als om vroegtijdige en eenvoudige beschikbaarheid van vertrouwenspersonen voor kinderen. In de tweede plaats worden kansen gezien om de belangenbehartiging van en het bieden van effectieve en passende steun aan kinderen te versterken in/na geweldssituaties, naar het voorbeeld van Slachtofferhulp. In beide gevallen is er behoefte aan een nadere verkenning van mogelijkheden om dit invulling te geven. Het NJI zal benaderd worden om hierbij behulpzaam te zijn. Omdat deze mogelijke vervolgen breder zijn dan de scope van het programma GHNT wordt de komende periode bekeken waar deze onderwerpen het best belegd kunnen worden.

Ten aanzien van de lopende pilots zijn de bestaande afspraken van november 2020 gepreciseerd, in de zin dat er geen juridische mogelijkheden zijn voor de politie om situaties van huiselijk geweld en/of kindermishandeling te delen met derden anders dan Veilig Thuis, in verband met privacyregelgeving. Het is aan de regio's/gemeenten om binnen deze randvoorwaarden al dan niet mogelijke routes uit te werken voor sociale steun aan kinderen. Er bestaat behoefte in regio's aan juridische ondersteuning om de mogelijkheden binnen deze kaders te verkennen en uit te werken. Deze behoefte zal worden voorgelegd aan de VNG en de ministeries van VWS en JenV om te bezien hoe hier aan tegemoet gekomen kan worden.

5 Actielijn 3: Aandacht voor specifieke groepen

Specifieke groepen

Voor een aantal specifieke groepen is om verschillende redenen extra aandacht nodig. Het gaat om groepen die extra kwetsbaar en niet altijd direct te herkennen zijn. Duurzaam oplossen of stoppen vraagt soms een andere aanpak met specifieke expertise of andere organisaties.

- Slachtoffers seksueel geweld
- Slachtoffers loverboys en mensenhandel
- Slachtoffers schadelijke traditionele praktijken en huwelijksdwang
- Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties
- Complexe scheidingen
- Slachtoffers ouderenmishandeling

5.1 Slachtoffers seksueel geweld

Slachtoffers van seksueel geweld vormen een kwetsbare groep slachtoffers, waarbij de drempel om hulp te zoeken, het seksueel geweld te melden en eventueel aangifte te doen, als hoog worden ervaren.

Vergroten meldingsbereidheid

De activiteiten voor de campagne [watkanmijhelpen.nl](https://www.watkanmijhelpen.nl) zijn voortgezet. Eind 2020 is nieuwe online communicatie gestart in samenwerking met de externe partners Vice en Linda meiden. Het bereik was groot en de reacties positief. Ook is er opnieuw breed online gecommuniceerd via social media. Met de gekozen middelen wordt de doelgroep goed bereikt. Er zijn verbeteringen aangebracht op de website zodat slachtoffers zich nog beter kunnen herkennen en is er een sterker accent gelegd op wat hulp kan opleveren. De website wordt goed bezocht en er wordt ook regelmatig doorgelinkt naar de websites van het Centrum Seksueel Geweld en Slachtofferhulp Nederland. Op de Internationale Dag voor de Uitbanning van Geweld tegen Vrouwen – 25 november 2020 – is er aandacht geweest in diverse media met nieuwe verhalen en interviews van ervaringsdeskundigen.

In 2021 worden nieuwe ervaringsverhalen toegevoegd. Het nieuwe materiaal wordt verrijkt met de rol die de omgeving speelt bij het zoeken van slachtoffers naar hulp. Ook wordt gekeken naar mogelijkheden om samenwerking met externe partners voort te zetten en te intensiveren en manieren te zoeken om gedurende het hele jaar meer zichtbaar te blijven onder andere door wat al beschikbaar is bij stakeholders te benutten en te versterken.

Informatietool voor slachtoffers van seksueel geweld

Slachtoffers van seksueel geweld weten vaak niet de juiste informatie te vinden over beschikbare hulp. Het Centrum Seksueel Geweld (CSG) ontwikkelde daarom met steun van het programma GHNT een speciale informatietool.²⁶ Deze tool is een handvat voor slachtoffers om de hulp te vinden die het beste past bij hun situatie, wensen en mogelijkheden. De tool is zowel voor volwassenen als minderjarigen en is beschikbaar via de website van het CSG.

Pilot Centra Seksueel Geweld

Op 1 september 2020 is een pilot gestart om te onderzoeken in hoeverre het wettelijk eigen risico van de zorgverzekeringwet (€ 385) voor slachtoffers van seksueel geweld een financiële drempel is om hulp te zoeken. Het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) voert dit onderzoek uit. De pilot maakt het mogelijk dat meerderjarige slachtoffers van seksueel geweld die binnen zeven dagen na het seksueel geweld hulp zoeken bij een Centrum Seksueel Geweld (CSG) het wettelijk eigen risico vergoed krijgen. Het onderzoek wordt in het najaar afgerond en de Tweede Kamer zal over de uitkomsten daarvan worden bericht.

Onderzoek naar financiën en governance CSG

De VNG heeft de uitkomsten en aanbevelingen van het onderzoek naar de financiering van het Centrum Seksueel Geweld (CSG), gepresenteerd aan de centrumgemeenten Vrouwenopvang.²⁷ Daarnaast zijn er vier webinars georganiseerd door het CSG om met de centrumgemeenten in gesprek te gaan over de aanbevelingen (en de strategische meerjarenagenda van het CSG). De VNG en de centrumgemeenten hebben een werkgroep ingericht die aan de slag gaat met de aanbevelingen. De aanbevelingen hangen ook samen met het onderzoek naar de governance (bestuurlijke en organisatorische inbedding) en samenwerking van de CSG's. In opdracht van de ministeries van JenV en VWS startte in najaar 2020 de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO) dit onderzoek. De resultaten worden in zomer 2021 opgeleverd.

Vervolg slachtoffermonitor Seksueel geweld tegen kinderen – regionale aanpak

In de slachtoffermonitor Seksueel geweld tegen kinderen 2017-2018 was één van de aanbevelingen van de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen om te zorgen voor een gecoördineerde aanpak van seksueel geweld tegen kinderen op regionaal niveau en de monitoring hiervan.

In opdracht van het programma GHNT – in samenwerking met de VNG, de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en de opdrachtgevers – worden vijf regio's tot eind 2021 ondersteund in het aanbrengen van focus en het ontwikkelen en vormgeven van een regionale aanpak van seksueel geweld. Hierbij worden relevante partners betrokken, zoals het CSG, Landelijk Netwerk Veilig Thuis, justitiepartners en politie. Ook wordt op basis van de ervaringen in de regio's gewerkt aan een gedragen set van landelijke bouwstenen voor de inrichting van een aanpak van seksueel geweld. Gemeenten en regio's kunnen deze bouwstenen gebruiken bij de inrichting van een effectieve regionale aanpak van seksueel geweld. De bouwstenen worden in november 2021 opgeleverd.

5.2 Slachtoffers loverboys en mensenhandel

De voortgang op de aanpak van deze problematiek wordt gerapporteerd door het Programma Samen tegen mensenhandel. Het programma GHNT en het programma Samen tegen mensenhandel stemmen nauw af over de uitvoering van activiteiten.

²⁶ www.centrumseksueelgeweld.nl/hulp

²⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/20/onderzoek-financiering-centrum-seksueel-geweld>

5.3 Slachtoffers schadelijke praktijken

Op 18 februari 2020 hebben de minister van VWS en de minister voor Rechtsbescherming de actieagenda schadelijke praktijken aan de Tweede Kamer gestuurd. De aanpak heeft als doel om specifieke vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling, zoals vrouwelijke genitale verminking, eengerelateerd geweld, huwelijksdwang en achterlating, eerder en beter in beeld te krijgen en stoppen en duurzaam oplossen.

Eerder en beter in beeld: voorlichting voor omstanders, slachtoffers en professionals

Pharos ontwikkelt met betrokken partijen bij de actieagenda, zoals het Landelijk Knooppunt Huwelijksdwang en Achterlating (LKHA), de Federatie van Somalische Associaties Nederland (FSAN), Movisie en Femmes for Freedom en kleine (zelf)organisaties die deel uitmaken van de relevante gemeenschappen, een brede voorlichtingscampagne over de verschillende vormen van schadelijke praktijken. Doel hiervan is om (potentiële) slachtoffers, professionals en omstanders gericht te kunnen bereiken, en om ervoor te zorgen dat de bestaande kennis en materialen gebundeld worden. Het traject is eind april van start gegaan, en de uitvoering en implementatie vinden plaats vanaf januari 2022. Daarnaast speelt Pharos een coördinerende rol in het ontwikkelen van e-learnings voor professionals, waarin ook de expertise van betrokken kennispartners wordt samengebracht.

Naast het inzetten op deze maatregelen heeft het ministerie van VWS een publiekscampagne ontwikkeld om in de periode voor de zomervakantie aandacht te vragen voor vrouwelijke genitale verminking, huwelijksdwang en achterlating. Doel hierbij is om (potentiele) slachtoffers en omstanders te informeren over de gevaren in verband met het verhoogd risico op deze praktijken tijdens de zomervakantie, en hen een concreet handelingsperspectief te geven over hoe zij laagdrempelig advies en hulp kunnen inschakelen.

Voor (potentiële) slachtoffers van huwelijksgevangenschap is het voorlichtingsmateriaal van de gemeente Rotterdam in afstemming met betrokken veldpartijen doorontwikkeld. In de folder voor slachtoffers wordt informatie gegeven over wat huwelijksgevangenschap is, hoe men hulp kan zoeken en welke risico's er zijn. Daarnaast is ook de folder voor professionals, omstanders en andere betrokken burgers doorontwikkeld voor nationaal gebruik. Tot slot is een verdiepende folder gemaakt over de juridische mogelijkheden, speciaal gericht op juridische professionals. De folders zijn in verschillende talen vertaald en worden actief (digitaal) verspreid worden en zullen ook deel uitmaken van de voorlichtingscampagne.

Laagdrempelig melden voor slachtoffers

Het ministerie van VWS doet een verkenning naar de mogelijkheden om de bestaande meldstructuren voor schadelijke praktijken te verbeteren en kijkt hierbij naar de aansluiting bij bestaande structuren en vormen van laagdrempelige meldpunten en chats. Dit in verband met het feit dat slachtoffers van huiselijk geweld, waaronder schadelijke praktijken, maar ook andere vormen van geweld zoals seksueel geweld, mensenhandel en seksuele uitbuiting, nog nauwelijks zelf hulp inschakelen via de bestaande meldstructuren.

Signaleren en melden van vrouwelijke genitale verminking

Andersson Elffers Felix (AEF) en Knapp Advisory Services hebben in opdracht van het ministerie van JenV onderzoek gedaan naar de wijze waarop professionals omgaan met signalen en vermoedens van vrouwelijke genitale verminking (vgv). Vanwege de enorme impact (zowel lichamelijk als psychisch) is het van groot belang dat signalen en vermoedens van (dreigende) vgv worden gemeld. In de periode vanaf 2018 is er bij Veilig Thuis echter maar heel beperkt advies gevraagd over of melding gedaan van vgv. Het onderzoek richtte zich op mogelijke verklaringen voor het beperkte aantal adviesvragen en meldingen.

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode december 2020 – april 2021. Het veldwerk omvat interviews met 60 professionals uit verschillende sectoren, waaronder de huisartsenzorg, de verloskunde, de jeugdgezondheidszorg, het onderwijs, het sociaal werk (inclusief lokale (wijk)teams), de kinderopvang en de asielopvang. De bevindingen uit het veldwerk zijn verdiept in een aantal werksessies met professionals en experts. In deze sessies zijn ook oplossingsrichtingen verkend.

De onderzoekers concluderen dat de frequentie en intensiteit waarmee professionals contact krijgen met de risicogroep erg wisselend is doordat het relatief beperkt voorkomt en in specifieke gemeenschappen. Het tijdsvenster om vgv te voorkomen is daarbij ook nog eens beperkt en signalen zijn vaak niet acuut. Dit is voor professionals vaak onvoldoende om in te grijpen. Als sprake is van acuut dreigende vgv wordt echter wel geprobeerd om dit te voorkomen. Hierbij vindt men het moeilijk om tot de juiste interventie te komen. Bij gerealiseerde vgv wordt vaak niet gemeld, met name omdat professionals er vanuit gaan dat de besnijdenis al lang geleden heeft plaatsgevonden en vaak ook niet in Nederland. Hierbij richt men zich vooral op de nazorg voor de vrouwen. In deze gevallen zijn professionals wel alert op een mogelijk risico op besnijdenis bij de dochter.

Verder zijn er nog een aantal belangrijke bevindingen op basis van het onderzoek. Zo ervaren professionals door taal- en cultuurverschillen een grotere drempel bij het bespreekbaar maken van vgv. Hiervoor wordt wel gebruik gemaakt van de meldcode. Verder verschilt het kennisniveau van de geïnterviewde professionals over vgv sterk, waarbij professionals uit de medische beroepen meer weten. Dat betekent echter niet dat dit voor alle relevante professionals geldt. Alerteringen en taaktriggers worden daarom ook erg gewaardeerd en helpen professionals om vgv op het netvlies te houden. Tot slot vindt de overdracht tussen professionals over zorgen omtrent vgv niet overal even gestructureerd plaats.

Daarnaast voert Pharos twee maatregelen uit in het kader van preventie van vgv. Zo werken zij aan de implementatie van de leidraad 'Medische zorg voor vrouwen en meisjes met vrouwelijke genitale verminking (vgv)' en het verbreden van de registratiesystemen in de JGZ voor het verbeteren van de signalering van vgv.

5.4 Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties

Kinderen in kwetsbare opvoedsituaties hebben een verhoogd risico op kindermishandeling. Vooral in die gezinnen waar ouders psychische problemen en/of verslavingsproblemen hebben en er sprake is van kindermishandeling, is samenwerking tussen GGZ-zorg voor volwassenen en hulpverlening van het kind in een systeemgerichte aanpak essentieel om duurzaam tot een stabiele situatie te komen. Daarnaast is bij kinderen van ouders met een lichte verstandelijke beperking (LVB) sprake van een verhoogde kwetsbaarheid.

Buitenshuis-project

Het Buitenshuisproject is gericht op kinderen van ouders met psychische problemen en/of verslavingsproblemen en kinderen ouders met een licht verstandelijke beperking die opgroeien in een onveilige gezinssituatie. De nadruk ligt hierbij op het ontlasten van ouders door te organiseren dat kinderen naar de crèche, buitenschoolse opvang of een naschoolse activiteit kunnen gaan. De professionals die met deze gezinnen werken en de medewerkers van de opvang krijgen een scholing traumasensitief werken, die ze voor alle kinderen kunnen gebruiken. Met financiële ondersteuning van het ministerie van VWS is een strategische verkenning naar de mogelijke kosten en baten van het Buitenshuisproject gedaan. Eind 2020 en begin 2021 zijn twee procesevaluaties uitgevoerd. De uitkomsten van de twee procesevaluaties zijn erg waardevol voor de uiteindelijke beschrijving van het implementatieproces en de randvoorwaarden. Eind 2021 loopt het Buitenshuis-project af. In de komende maanden wordt het project geëvalueerd en worden mogelijkheden verkend om het Buitenshuis-project landelijk uit te rollen.

In februari 2021 is er in samenwerking met Sien een webinar georganiseerd over kinderen van ouders met een verstandelijke beperking (KVBO) om zo de betrokken professionals extra kennis te geven over deze doelgroep.

Implementatie Kindcheck forensische klinieken

Sinds 2013 is het uitvoeren van de Kindcheck verplicht voor alle professionals die zorgen hebben over hun volwassen patiënt of cliënt. Vorig jaar is gestart met een meerjarige implementatie impuls toepassing Kindcheck bij de forensische klinieken. Het implementatie impuls heeft als doel om professionals in forensische klinieken, TBS-klinieken, bij de reclassering en het Leger des Heils te

ondersteunen bij het maken van beleid en de overdracht van beleid naar praktijk. De implementatie impuls bestaat uit het maken van een website voor professionals in de forensische sector met alle informatie en stappen die nodig zijn om te komen tot een werkbare meldcode in beleid en praktijk. Daarnaast worden er basiseisen opgesteld door de forensische sector zelf, waarin staat beschreven welke randvoorwaarden er nodig zijn om te kunnen werken met de Kindcheck/de meldcode in de praktijk. Tot slot zullen de faciliterende en belemmerende factoren van het werken met de Kindcheck/de meldcode in deze praktijk worden opgehaald.

5.5 Complexe scheidingen

Het programma Scheiden zonder Schade (SzS) van de ministeries van JenV en VWS in partnerschap met de VNG heeft als doel om schade bij kinderen als gevolg van de scheiding van hun ouders te voorkomen. Er vindt inhoudelijke afstemming plaats tussen de programma's SzS en GHNT, gezien de overlap in de doelgroep kwetsbare gezinnen en de impact van scheidingsproblematiek in de jeugdbeschermingsketen. Over de voortgang van het programma SzS wordt separaat gerapporteerd.

5.6 Slachtoffers van ouderenmishandeling

Movisie heft in samenwerking met een aantal regio's de handreiking 'Ouderenmishandeling: veilig en beschermd ouder worden' voor gemeenten opgesteld.²⁸ Naast algemeen beleid met betrekking tot ouderenmishandeling, vragen ontspoorde mantelzorg en financieel misbruik van ouderen om specifieke aandacht. De handreiking bevat, naast verdiepende informatie, ook een stappenplan met concrete tips voor het komen van beleid tot uitvoering en een toolkit waarin alle praktische tips rondom ouderenmishandeling, ontspoorde mantelzorg en financieel misbruik op een rijtje staan. Het ministerie van VWS en het programma GHNT werken samen met de VNG aan de implementatie van deze handreiking. In maart 2021 is een webinar over dit onderwerp georganiseerd, waar 40-50 deelnemers vanuit de regio's in drie deelsessies (over ontspoorde mantelzorg, financieel misbruik en het ontwikkelen van een lokale aanpak) handvatten kregen voor een effectieve aanpak. Komende tijd gaat het ministerie van VWS samen met de VNG in gesprek met gemeenten over wat zij daarnaast nog nodig hebben voor het versterken van de aanpak ouderenmishandeling.

Om ervoor te zorgen dat ouderen goed geïnformeerd blijven over financieel veilig ouder worden, zijn 5.000 nieuwe infoboxen beschikbaar gesteld. Vanwege de grote vraag is een aanzienlijk deel van deze nieuwe oplage al verspreid. Daarnaast wordt er in 2021 een congres over financieel misbruik georganiseerd, waarbij de aanpak op lokaal niveau centraal zal staan.

²⁸ <https://vng.nl/nieuws/ouderenmishandeling-tegengaan-handreiking-voor-gemeenten>

Bijlage 1 Regio-indeling GHNT

	Regio	Regio	Centrumgemeente(n)
1	Alkmaar – West-Friesland		Alkmaar
2	Amsterdam-Amstelland		Amsterdam
3	Arnhem-Achterhoek		Arnhem
4	Drenthe		Emmen
5	Flevoland		Almere
6	Friesland		Leeuwarden
7	Gelderland-Zuid		Nijmegen
8	Gooi en Vechtstreek		Hilversum
9	Groningen		Groningen
10	Haaglanden		Den Haag, Delft
11	Hart van Brabant		Tilburg
12	Hollands-Midden		Gouda, Leiden
13	IJsselland		Zwolle
14	Kennemerland		Haarlem
15	Kop van Noord-Holland		Den Helder
16	Noord- en Midden-Limburg		Venlo
17	Noordoost-Brabant		's-Hertogenbosch
18	Noord- en Oost-Gelderland		Apeldoorn
19	Rotterdam-Rijnmond		Rotterdam, Nissewaard, Vlaardingen
20	Twente		Enschede
21	Utrecht		Utrecht, Amersfoort
22	West-Brabant		Breda
23	West-Veluwe Vallei		Ede
24	Zaanstreek-Waterland		Zaanstad
25	Zeeland		Vlissingen
26	Zuid-Holland Zuid		Dordrecht
27a	Zuid-Limburg Westelijke Mijnstreek, Maastricht Heuvelland		Maastricht
27b	Zuid-Limburg Parkstad		Heerlen
28	Zuidoost-Brabant		Helmond, Eindhoven

Bijlage 2

Onderzoeksprogramma GHNT

Begin 2020 zijn vijf onderzoeken gestart vanuit het door de commissie opgestelde onderzoeksprogramma Geweld hoort nergens thuis.²⁹ Het gaat om onderzoeken naar aanleiding van de subsidieoproepen ‘Samenwerking, afstemming en regie in de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling’ en ‘Effectonderzoek naar herstel van veiligheid en systeemgerichte aanpakken van trauma bij huiselijk geweld en kindermishandeling’.

- Aanpak HGKM in het lokaal veld: randvoorwaarden voor regie, samenwerking en afstemming op operationeel niveau (december 2019 - augustus 2021)
- Effectief ingrijpen bij getraumatiseerde ouders en kinderen na structureel huiselijk geweld: een geïndividualiseerde meercomponentenbenadering (december 2019 - juli 2023)
- Samenwerking bij kindbeschermingsmaatregelen rond de geboorte (december 2019 - augustus 2021)
- Zorg en beschermingsarrangementen als instrument om de complexiteit van het geweldsprobleem in gezinnen beter te begrijpen en aan te pakken (september 2019 - mei 2021)
- Rewind and Fast Forward: Effectiviteit van een intensieve trauma- en gezinsgerichte behandeling voor kinderen blootgesteld aan huiselijk geweld (december 2019 - juli 2023)

In september 2020 zijn zes nieuwe onderzoeksprojecten gestart. Het gaat om onderzoeken naar goede aanpakken voor (vroeg-)signalering en samenwerken en regisseren rondom complexe casuïstiek op het gebied van huiselijk geweld en kindermishandeling.

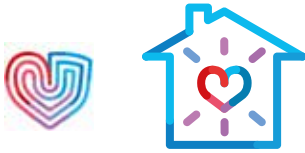
- Verbetering (vroeg)signalering van kindermishandeling in de jeugdgezondheidszorg (september 2020 - mei 2022)
- Implementatie van een nationaal signaleringsinstrument kindermishandeling in tien Nederlandse ziekenhuizen (september 2020 - mei 2022)
- ERASE; validering van de Netherlands Elder Abuse Scale voor vroegtijdige herkenning van ouderenmishandeling binnen het ziekenhuis (september 2020 - mei 2022)
- Via oogcontact tot vindplaats: een beweging in de meldingsbereidheid van (vermoedens van) kindermishandeling in het primair onderwijs (september 2020 - mei 2022)
- De praktische uitvoering van het beleid ten aanzien van vrouwelijke genitale verminking en de behoeften en wensen van de doelgroep (september 2020 - mei 2022)

²⁹ Meer informatie over de onderzoeken is te vinden op de website van ZonMw (<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/jeugd/programmas/programma-detail/onderzoeksprogramma-geweld-hoort-nergens-thuis/>)

- De handen ineen. Participatief actieonderzoek naar de samenwerking rond huiselijk geweld en kindermishandeling vanuit Veiligheidshuis Haaglanden (september 2020 - mei 2022)

December 2020 zijn binnen het onderzoeksprogramma vier onderzoeksprojecten naar 'professionele normering en kennisverwerving' over de benodigde basis- en specialistische kennis en vaardigheden voor professionals gestart.

- Naar een werkwijze voor het bespreekbaar maken van vrouwelijke genitale verminking (december 2020 - juni 2022)
- Wanneer je als professional zelf ervaring hebt met huiselijk geweld of kindermishandeling (december 2020 - juni 2022)
- Conflictscheiding en de veiligheid van kinderen - Screening en evaluatie bij ouders en kinderen in conflictscheiding (december 2020 - juni 2022)
- (M)eer zien: praktijkonderzoek signalering en cultuursensitieve aanpak van schadelijke traditionele praktijken in de eerste lijn (december 2020 - juni 2022)

[Meer info](#)

Nationaal Programma 'Geweld hoort nergens thuis'

Bezoekadres: Parnassusplein 5, 2511 VX Den Haag

Postadres: Postbus 20350, 2500 EJ Den Haag

www.vng.nl/geweldnergensthuis

info@geweldnergensthuis.nl

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

Mei 2021